БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

1935 чылда үндезилетингеи

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1953 сентябрь 18 ПЯТНИЦА № 182 (2867)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

Коммунистиг тургузуушкуннуң программазының бир эң чугула кезии болза, улус ажыл-агыйында кол күш болур социалистиг индустрияның күчүлүг өзүлдезиниң базазынга үндезилээш көдээ ажыл-агый продуктуларының элбекшилин бистиң чуртувуска тургузарының сорулгазын херек кырынга шиитпирлээри болур.

(*„Правданың“ мурнуку чүүлүнден*).

ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйының улам ыңайгы көдүрлүүшкүнүнүң программазы

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Пленумунуң дугайында информастыг дыннадыг болгаш «ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында» эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң талазы-биле Пленумнуң үндүргеи доктаалы дүүн «Правдада» парлатынган.

Партияга болгаш чуртка, бүгү совет улуска коммунистиг ниитилелди тургузары дээш ооң демиселинге ол доктаал бирги чергениң ужур-дузалыг. Ол доктаалда ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агыйының улам ыңайгы хөгжүлдезиниң үндезин айтыыглары ажылдап кылдынган, ооң бүгү адырларының эң улуг көдүрлүүшкүнүнүн, көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрүп үндүрериң дыка көвүдедириниң оруктары айытынган.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле тургустунган болгаш быжыккан ССРЭ-ниң социалистиг көдээ ажыл-агыйы күчүлүг индустриалдыг-техниктиг базага даянып турар болгаш делегейде эн-не улуг болгаш механизастатынган көдээ ажыл-агый болуп турар. Үүрмек тараачын ажыл-агыйдан, база ол ышкаш капиталистиг улуг көдээ ажыл-агыйдан бодунуң шиитпирлиг артык күштүүн социалистиг көдээ ажыл-агый маргыш чокка көргүскен. Амгы үениң техниказы-биле чепсегленген колхозтарның ниити ажыл-агыйы чайгылыш чокка хөгжүп, колхозчу тургузуг быжыгып турар.

Тайбың тургузуушкуннуң чылдарында-даа, дайының шылгалдаларының аар-берге чылдарында-даа социалистиг көдээ ажыл-агый бодунуң улуг амыдыралчы күжүн, чонну аъш-чем-биле, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн чиг-эт-биле улам өзүп турар хемчээлге хандырар аргалыын көргүскен.

Дайын сөөлүндеги чылдарда тараа бүдүрүлгези катап тургустунган болгаш дыка калбарган. Бистиң чурт тараа-биле хандыртынган. Дайын мурнундагы үе-биле деннээрге хөвеңниң, чигир свёклазының күрүне белеткели улуу-биле көвүдээн.

Мал ажылынга дайынның таварыштырган когаралдарын колхозтар болгаш совхозтар кыска хуусаада катап долдурган болгаш малдың баш санын улуу-биле өстүрериң чедип алган. 1945 чылдын июльдан 1953 чылдың июльга чедир ССРЭ-ге мыйыстыг бода малдың баш саны 11,3 милллион, хой, өшкүнүү—53,9 миллион, хаванныы—25,1 миллион болгаш чылгы малдыы—6,2 миллион өскен. Мал ажылының хөгжүлдезинде чедип алдынган чедиишкиннер мал ажылының продуктуларының күрүне белеткелиниң хемчээлин көвүдедир арганы берген. Колхозчу экономиканың бүгү талалыг хөгжүлдезиниң хемчээли-биле колхозтарның ниити байлаа өзүп, колхозчуларның акша болгаш натура орулгалары көвүдеп турар.

Ынчалза-даа көдээ ажыл-агый продуктуларының бүдүрүлгези чоннуң аъш-чем продуктуларының талазы-биле, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң чиг-эт талазы-биле өзүп турар негелделерин долу хемчээл-биле хандырбайн турар болгаш көдээ ажыл-агыйның техниктиг чепсегленишкининге болгаш колхозчу тургузугда тургустунган болдунар аргаларга дүүшпейн турар.

СЭКП Төп Комитединиң Пленумунуң шиитпиринде чугаалап турары болза: «Ам, бистиң чуртувуста күчүлүг техника талазы-биле болбаазырангай аар индустрия тургустунган болгаш колхозтар дыка быжыга берген үеде, аная үндезилээш көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының шынгыы көдүрлүүшкүнүн хандырарының база ийи-үш чылдарның дургузунда бистиң чуртувустуң бүгү чонунуң аъш-чем бараанныры-биле хандыртынган турар чоруун шынгыы бедидериниң болгаш ооң-биле кады материалдыг чаагай амыдыралдың улам бедик деннелин колхозчу тараачыннарның бүгү массазынга хандырарының бүгү чугула байдалдары бар болуп турар».

Социалистиг улуг көдээ ажыл-агыйның канчаар-даа аажок улуг болдунар аргалары ам-даа багай ажыглатынып турар деп партияның Төп Комитединиң Пленуму демдеглээн. Хөй-хөй колхозтарда болгаш районнарда тараа болгаш техниктиг культураларның дүжүттүү куду.

Ылаңгыя мал ажылының хөгжүлдезиниң херээ четпес чоруп турар. Көдээ ажыл-агыйның бо чугула адыры хөй-хөй колхозтарда болгаш совхозтарда бедик продуктулуг, бедик орулгалыг болуп шыдаваан. Малдың баш саны сөөлгү чылдарда оожум өзүп турар, а чуртта инектериң баш саны сөөлгү үеге чедир-ле дайын мурнунуң деннелинге четпээн.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң ниити деннелиниң кудузунуң болгаш көдээ ажыл-агыйның чамдык чугула адырларының хожудаашкынының чылдагааннарын СЭКП Төп Комитединиң Пленумунуң доктаалында илереткен.

Пленумнуң доктаалында айтып турары: «Улус ажыл-агыйының бүгү адырларының чедиишкинниг хөгжүлдезиниң эргежок чугула үүлү болур аар индустрияны бүгү хемчеглер-биле калбартырынга угланыышкынны Коммунистиг партия хажык чок чорудуп келген болгаш бо талазы-биле эң улуг чедиишкиннерни чедип алган. Улус ажыл-агыйының биргиээлчегниң бо сорулгазын шиитпирлээринче кол кичээнгейни салган, кол күштерни болгаш хөрөнгилерни ынаар угландырып турган. Чуртту индустриализастаарының хөрээнге бистиң эң эки кадрларывыс ажылдап турганнар. Аар индустрияның-даа, көдээ ажыл-агыйның-даа, база чиик үлетпүрүнүн-даа бедик темпилерлиг чаңгыс угдагы хөгжүлдезин хандырар аргалар биске чок турган. Анаа эргежок чугула баштайгы үүлдер тургустунган. Күчүлүг индустриялыг суур, быжыккан колхозтар болгаш ажыл-агый тургузуушкунунуң бүгү адырларының талазы-биле белеткелдиг кадрлар бисте бар.

Ынчалза-даа көдээ ажыл-агыйның элээн хөй чугула адырларының хожудаашкынының өске чылдагааннары, бистиң ажылывыстың четпестеринге, көдээ ажыл-агый удуртулгазының четпестеринге үндезилетинген чылдагааннар, азы бистиң боттарывыстан хамааржыр чылдагааннар база-ла бар».

Ындыг чылдагааннарның санынга хамыктың мурнунда социалистиг ажыл-агыйжы чоруктуң үндезин принциптериниң бирээзи болур бүдүрүлгениң хөгжүлдезинге, ооң орулгалыын көвүдедиринге ажылдакчыларның материалдыг сонуургалдыының принцивин көдээ ажыл-агыйда үреп турары хамааржыр.

Колхозтарның хову ажылының болгаш мал ажылының продуктуларын ыяавыла дужаарда тараан черниң болгаш колхозтарга быжыглаан чер шөлүнүн гектар бүрүзүнден барымдаалап санаарының принцивин партия болгаш чазак дайын мурнунда-ла доктааткан. Бүдүрүлгениң хөгжүлдезинге бодун шынзыктырган, колхозтарның материалдыг сонуургалын тургускан ол принцип белеткелдер практиказында хажытынып турган. Бедик дүжүттү ап, мал ажылының бедик продуктулуун хандырып турар мурнакчы, эки ажылдап турар колхозтарга дужаалганын улам бедик нормаларын доктаадып берип турган.

Көдээ ажыл-агыйның ол чугула адырларының хөгжүлдезин күрүнеиң талазындан четпес деткээни болза, мал ажылының, а ол ышкаш ногаа болгаш картофель бүдүрүлгезиниң хөгжүлдезинде хожудаашкынга элээн улуг хемчээлдиг дузалап турган. Мал ажылының продуктуларынга, картофельге болгаш ногаага амгы үеге чедир турган белеткел болгаш садып алыр өртектер көдээ ажыл-агыйның ол адырларының хөгжүлдезинге колхозтарның болгаш колхозчуларның материалдыг сонуургалдыынга кошкак идиг болуп турган деп Пленумнуң шиитпиринде айтып турар.

Колхозчу бүдүрүлгениң чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүнүң эң чугула чүүлү болза, хуунуң эрге-ажыктарын ниитиниинге чагыртып турган, артельге ниитиниң болгаш хуунуң эрге ажыктарын шын холбаштырары болур. Көдээ ажыл-агый Уставы ынчаар тодаргайлаан. Ынчалза-даа артельде ниитиниң болгаш хуунуң эрге-ажыктарын шын холбаштырары хөй-хөй колхозтарга үретинген турган. Ол принциптиң үрээшкини, коъдан чаныың ажыл-агыйындан продуктулар дужаарының нормаларын бедиткени, колхозчуларның хууда ажыл-агыйының талазы-биле үндүрүг практиказында биске бар турган четпестер болза, колхозтарның хуу өнчүзүнде малының баш санының эвээжээринге чедирген. Ындыг байдал колхозчуларның эрге-ажыктарын чүгле кызамдадып турган эвес, харын социализмниң бүгү үезинде коллективтиг ажыл-агыйның карачангыс шын хевири болуп турар колхозтарның артельжи хевириниң ужур-утказын хажыдарынга чедирип турар.

Көдээ ажыл-агыйның амыдыралчы чугула элээн хөй адырларының улуг хожудаашкынының кол чылдагааннарының бирээзи болза, көдээ ажыл-агыйга социалистиг күрүнеиң хандырган күчүлүг техниказын мырынай чедимче чок ажыглап турары болур. Амгы үениң нарын техниказын машина-трактор станцияларынга чүгле хову ажылдарының үезинде колхозтарның берип турары сезон кадрлары башкарып турар дыка таарымча чок байдал тургустунган.

Улуг социалистиг көдээ ажыл-агый бүдүрүлгези чүгле хүн-бүрүнүң мергежилдиг удуртулгазының байдалында чедиишкинниг хөгжүп шыдаар. Коммунистиг партия болгаш Совет чазак колхозтарны, совхозтарны болгаш МТС-терни баштап, оларны чаа көдүрлүүшкүннүң оруу-биле чорудуп шыдаар кадрларны белеткээн болгаш кижизиткен. Ынчалза-даа кадрларны хуваап, таарыштыр тургузуп база ажыглап турарында улуг четпестер бар. Көдээ ажыл-агыйның 350 мун тускай эртемниглериниң колхозтарда болгаш совхозтарда чүгле 70 мун хире кижи ажылдап турар, а мергежилдиг ажылдакчыларның кол массазы янзы-бүрү канцеляриялларже болгаш албан черлериниче чер быдарап чоруткулаан.

Көдээ ажыл-агыйның элээн хөй чугула адырларында ажыл-хереклиг байдалы таарымча чок болуп турар деп санавышаан, Коммунистиг партияның Төп Комитединиң Пленуму бүгү социалистиг көдээ ажыл-агыйның күчүлүг көдүрлүүшкүнүн хандырар дээш, көдээ ажыл-агыйның, колхозтарның, совхозтарның болгаш районнарның хожудап турар адырларын мурнакчыларның деннелинге чедир көдүрериниче угланган элээн хөй улуг хемчеглерни ап чорудары эргежок чугула болгаш сонгаарладып болбас деп көрген.

Коммунистиг партияның Төп Комитединиң Пленумунуң доктаалында көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын хөгжүдериниң делгеренгей программазы бердинген.

Мал ажылының бирги ээлчегде ниитиниң мал ажылының эң дүрген көдүрлүүшкүү чуртка амыдыралчы чугула ужур-дузалыг, база амгы үеде партияның болгаш күрүнеиң көдээ ажыл-агыйда эң сонгаарладып болбас сорулгазы болур. Мал ажылын көдүрериниң тодаргай оруктары Пленумнуң шиитпирлериниде айытынган. Ол оруктар чүл дээрге, мал чемнериниң бүдүрүлгезин улгатырары, малды кажаалар-биле хандырары, мал чемнериниң тывыжын болгаш фермаларда хөй күш үнер ажылдарны механизастаары, малдың үзүктел чок өзүлдезин болгаш чаш малдың камгалалын экижидери болуп турар. Амгы үеде мал ажылының продуктуларынга, картофельге, ногаага белеткел өртектери дыка бедээн чорук болза, көдээ ажыл-агыйның ол адырларының хөгжүлдезинге улуг идигни тургускан.

Картофель болгаш ногаалар бүдүрүлгезин улгатырарының талазы-биле СЭКП ТК-ның Пленуму улуг программаны берген. Сорулга болза, эң чоокку ийи-үш чылдарда картофель болгаш ногаалар бүдүрүлгезин чүгле хоорайларның, үлетпүр төптериниң чонунуң, болбаазырадып кылыр үлетпүрнүң хереглелин эвес, харын мал ажылының картофельге негелделерин база бүрүнү-биле хандырар хемчээлдерге чедирери болур.

Картофель болгаш ногаа культураларының дүжүттүүн бедидериниң эң чугула негелделериниң бирээзи болза, ол культураларны ажылдап кылырын долузу-биле механизастаар арганы берип турар тарылганы дөрбелчин-уяланчак кылдыр чорудар арганы калбаа-биле нептередири болур.

Пленумнуң доктаалында тараанын, техниктиг болгаш үстүг культураларның ниити болгаш бараанныг продукциязын улгатырар, чоруктуу боттандырар арганы берип турар хемчеглер айытынган. Тараа ажыл-агыйы бүгү көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң үндезини болур деп чүвени барымдалааш, тараа ажыл-агыйын, ылаңгыя аъш-чемниң эң үнелиг культуразы—күзүн болгаш чазын чажып тарыыр кызылтастың бүдүрүлгезин бүгү хемчеглер-биле хөгжүдери эргежок чугула деп Пленум көрген.

СЭКП Төп Комитединиң Пленумунуң шиитпирлеринде машина-трактор станцияларының ажылын үндезини-биле экижидериниң болгаш көдээ ажыл-агыйның механизациязын улам ыңай күштелдириниң талазы-биле хемчеглер чогаатынып кылдынган. Ол хемчеглериниң аразында МТС-терге механизаторжу доктаамал кадрларны тургузары онза ужур-дузалыг болуп турар. Машина-трактор болгаш специализастаан станцияларда трактористерни, трактор бригадаларының бригадирлерин болгаш оларның дузалакчыларын, экскаваторларның машинистерин болгаш оларның дузалакчыларын, учетчиктерни-заправщиктерни МТС-тернің доктаамал ажылчыннары кылдыр, оларның штаттарынга киир санатынган турары эргежок чугула деп Пленум санаан.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң механизациязының деннелин улам бедик көдүрер дээш, Совет чазак болгаш Коммунистиг партия хемчеглерни ап турар. 1954 чылдан 1957 чылдың май 1-ге чедир үениң дургузунда көдээ ажыл-агыйга ниити хереглелдиң 15 аът күштүг 500 мундан эвээш эвес тракторларны болгаш чер чарар 250 мун тракторларны киирген турар.

Партияның Төп Комитединиң Пленумунуң айыткан хемчеглерин боттандырар чорук партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының талазындан колхозтарны, совхозтарны болгаш МТС-терни удуртурун шиитпирлии-биле экижидерин негеп турар.

Эртемниң чедиишкиннерин болгаш мурнакчы дуржулганы бүдүрүлгеге калбаа-биле нептередир ажылды баштап, бүгү хожудап турар колхозтарны, совхозтарны болгаш МТС-терни аная үндезилээш мурнакчыларның деннелинге чедир көдүрүп шыдаар, көдээ ажыл-агыйның эң дуржулгалыг тускай эртемниглерин болгаш организакчыларын көдээже чорудуп тургаш, колхозтарны, совхозтарны болгаш МТС-терни мергежилдиг кадрлар-биле быжыглаары эргежок чугула.

Көдээ ажыл-агыйның улам ыңайгы хөгжүлдези чаягаар-ла болдуна бээр деп бодаар болза, алдагдал болур ийик. Партия организацияларының ажыл-чорудулгазын экижиттпес болза, көдээ ажыл-агыйны көдүреринге тургузуп турар материалдыг байдалдар болгаш аргалар чогуур ажыкты боттарынга боттары берип шыдавас. Ол аргаларны болгаш байдалдарны ажыглаар дээш партия организациялары колхозчуларның, МТС болгаш совхоз ажыллыннарының калбак массаларын баштап, көдээ ажыл-агыйның күчүлүг көдүрлүүшкүү дээш демиселче оларны эдертир ужурлуг.

Совет чурт коммунизмче орук-биле бурунгаар чедиишкинниг чоруп олурар. Коммунистиг тургузуушкуннуң программазының бир эң чугула кезии болза, улус ажыл-агыйында кол күш болур социалистиг индустрияның күчүлүг өзүлдезиниң базазынга үндезилээш көдээ ажыл-агый продуктуларының элбекшилин бистиң чуртувуска тургузарының сорулгазын херек кырынга шиитпирлээри болур. Амгы байдалдарда ол сорулга бистиң мурнувуста бүгү улустуң амыдыралчы сорулгазы кылдыр тургустунуп келген. Ол сорулганы чедиишкиннинг шиитпирлээри ажылчын ангы-биле колхозчу тараачыннарның эвилелин улам ыңай быжыглаарынга база улуг идиг болур.

«ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдериниң сорулгаларын күүседиринге боттарының күштерин салып, чогаадыкчы инициативаны калбартырынче бүгү колхозчуларны, МТС-тернің болгаш совхозтарның ажылдакчыларын СЭКП ТК-ның Пленуму кыйгырып тур.

Ажылчын ангы, колхозчу тараачыннар, бистиң интеллигенциявыс, бүгү совет кижилер Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле бо сорулганы кыска хуусааларда шиитпирлээр дээрзинге СЭКП ТК-ның Пленуму быжыг бүзүрелин илередип тур»—деп доктаалда чугаалап турар.

(«Правданын» 1953 чылдың сентябрь 14-теги мурнуку чүүлү).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Аъш-чем бараанныры бүдүрүп үндүрериң улам ыңай көвүдедирин болгаш оларның шынарын экижилерин хандырар сорулга-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министерлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар ССРЭ-ниң Чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүн Министерствозунуң балык, эът, сүт болгаш аъш-чем үлетпүрүнүн бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының суурунга үндезилээш, эвилел-республика министерство болур **ССРЭ-ниң Аъш-чем бараанныының үлетпүрүнүн министерствозун** тургускан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылаан данзызын ёзугаар балык, эът, сүт, саржаг кылыр, быштак кылыр, чигир, хлеб быжыраа, маргарин, кондитер, консервы, аъш-чем холуксаалыг саржаг, үс, спирт, водка, арага кылыр, пиво хайындыр, шай, тапкы, парфюмер-косметиктиг, дус болгаш үлетпүрнүн өске-даа адырларының бүдүрүлгелерин болгаш организацияларын ССРЭ-ниң Аъш-чем бараанныының үлетпүрүнүн Министерствозунга шилчиткен.

ССРЭ-ниң Аъш-чем бараанныының үлетпүрүнүн Министринге эш Василий Петрович **Зотов** томуйлатырган.

* * *

Калбак хереглелдиң үлетпүр бараанныың бүдүрүп үндүрериң улам ыңай көвүдедирин болгаш оларның шынарын экижидерин хандырар сорулга-биле, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар ССРЭ-ниң Чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүн Министерствозунуң чиик үлетпүрүнүн бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының суурунга үндезилээш, эвилел-республика министерство болур **ССРЭ-ниң Калбак хереглел бараанныының үлетпүрүнүн Министерствозун** тургускан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылаан данзызын ёзугаар балык, эът, сүт, саржаг кылыр, быштак кылыр, чигир, хлеб быжыраа, маргарин, кондитер, консервы, аъш-чем холуксаалыг саржаг, үс, спирт, водка, арага кылыр, пиво хайындыр, шай, тапкы, парфюмер-косметиктиг, дус болгаш үлетпүрнүн өске-даа адырларының бүдүрүлгелерин болгаш организацияларын ССРЭ-ниң Калбак хереглел бараанныының үлетпүрүнүн Министерствозунга шилчиткен.

ССРЭ-ниң Калбак хереглел бараанныының үлетпүрүнүн Министринге эш Алексей Николаевич **Косыгин** томуйлатырган.

Чоннуң үргүлчү өзүп турар негелделерин бүгү тала-биле хандырарынга садыг организацияларын экижидер, бараан саарылгазын улам ыңай хөгжүдер сорулга-биле, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар ССРЭ-ниң Иштики болгаш даштыкы садыг Министерствозунуң иштики садыг организацияларының болгаш бүдүрүлгелериниң суурунга үндезилээш, эвилел-республика министерство болур **ССРЭ-ниң Садыг Министерствозун** тургускан.

ССРЭ-ниң Садыг Министринге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Оралакчызы эш Анастас Иванович **Микоян** томуйлатырган.

* * *

Улус демократиязының чурттарыбиле болгаш даштыкы өске-даа чурттар-биле ССРЭ-ниң экономиктиг харылзааларын улам ыңай хөгжүдер болгаш садыглажыышкынын экижидер сорулга-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар ССРЭ-ниң Иштики болгаш даштыкы садыг Министерствозунуң даштыкы садыг организацияларының суурунга үндезилээш, **ССРЭ-ниң Даштыкы садыг Министерствозун** тургускан.

ССРЭ-ниң даштыкы садыг Министринге эш Иван Григорьевич **Кабанов** томуйлатырган.

* * *

Совхозтарга бедик шынарлыг көдээ ажыл-агый продуктуларының бүдүрүлгезин улам ыңай көвүдедириниң, а ол ышкаш совхозтарның ажылын үндезини-биле экижидериниң болгаш оларны бедик бүдүрүкчүлүг үлегерлиг социалистиг ажыл-агыйлар кылдыр хуулдурарының хөрээнге улуг ужур-дузалыын көргеш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар эвилел-республика министерство болур **ССРЭ-ниң Совхозтар Министерствозун** тургускан болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылаан данзызын ёзугаар совхозтарны, аът заводтарын база өске-даа бүдүрүлгелерни болгаш организацияларны анаа шилчидип берген болгаш РСФСР-ге, Украин ССР-ге, Казах ССР-ге, Узбек ССР-ге, Киргиз ССР-ге, Азербайджан ССР-ге Грузин ССР-ге, Белорус ССР-ге, Литва ССР-ге, Латви ССР-ге, Эстон ССР-ге, болгаш Карел-Фин ССР-ге совхозтар министерстволарын тургузары эргежок чугула деп көрген.

ССРЭ-ниң Совхозтар Министринге эш Алексей Иванович **Козлов** томуйлатырган болгаш ону ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министри хүлээлгезинден хостаан.

ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министринге эш Иван Александрович **Бенедиктов** томуйлатырган.

* * *

Автомобиль транспортунуң организациязын экижидериниң, үлетпүрнүн болгаш көдээ ажыл-агыйның массалыг чүүктерин база пассажирлерни автомобиль-биле сөөртүрүн хандырарының, чаа тудуушкуннарны хөгжүдериниң болгаш чазаглыг оруктарны ажыглалга киирерин экижидериниң сорулгазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар эвилел болгаш республика Министерствозу болур **ССРЭ-ниң автомобиль транспортунуң болгаш чазаглыг оруктар Министерствозун** тургускан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылааны данзы ёзугаар бүдүрүлгелерни болгаш организацияларны ССРЭ-ниң автомобиль транспортунуң болгаш чазаглыг оруктар Министерствозунга шилчиткен.

ССРЭ-ниң автомобиль транспортунуң болгаш чазаглыг оруктар Министринге эш Иван Алексеевич **Лихачёв** томуйлатырган.

* * *

Чурттуң чер иштиниң байлактарын комплектилиг болгаш план ёзугаар геологтуг шинчилээриниң сорулгазы-биле, ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының негелделерин ажыктыг казар байлактарның курлавырлары-биле хандырары-биле болгаш чер иштиниң байлактарының камгалалын эки организастаар сорулгазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар **ССРЭ-ниң геология-болгаш чер иштиниң байлактарының камгалалының Министерствозун** турускан, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылааны данзы ёзугаар бүдүрүлгелерни болгаш организацияларны анаа шилчидип берген.

ССРЭ-ниң геология болгаш чер иштиниң байлактарының Министринге эш Петр Яковлевич **Антропов** томуйлатырган.

* * *

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин ёзугаар **ССРЭ-ниң ужар-чүүл үлетпүрүнүн Министерствозун** тургускан болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бадылааны данзы ёзугаар бүдүрүлгелерни болгаш организацияларны ол Министерствога шилчидип берген.

ССРЭ-ниң ужар-чүүл үлетпүрүнүн Министринге эш Петр Васильевич **Дементьев** томуйлатырган.

Хуу тудугларга чөөлилер

КИЕВ. Украинаның 30 муңдан ажыг кижи амы-хуузунда бажыннарны тудуп ап турарлар. Оларга күрүне улуг дузаламчыны көргүзүп турар. Хуу бажыннар тудугжуларынга бо чылын 150 миллион хире рубльди бээр.

(СЭТА).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Районнарның партия конференциялары

Партия эге организацияларының отчёт-сонгулдалыг хуралдары областың партия организацияларының барык шуптузунга болуп эрткен. Өвүр болгаш Тожу районнарга партияның отчёт-сонгулдалыг район хуралдарын эрттирген. Сентябрьны сөөлзүредир база октябрьның баштайгы чартында арткан районнарга болгаш Кызыл хоорайга партия конференцияларын, Бии-Хем районга партияның отчёт-сонгулдалыг район хуралын эрттирер.

Партия органнарының отчёттары болгаш сонгулдалары болза, СЭКП Төп Комитедин долгандыр партияның хүрээлениин чайгылыш чок сырый катышканын көргүзүп турар. Ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культуралыг деннелин экижидер, үлетпүрнүң, көдээ ажылагыйның улам ыңайгы көдүрлүүшкүнүн болдурар талазы-биле партияның болгаш Совет чазактың чугула айтыышкыннарын амыдырал кырынга боттандырарынга бүгү күштерин бээринге беленин коммунистер илередип турарлар.

Партия эге организацияларынга болган отчёттар болгаш сонгулдалар болза, партияның иштики демократиязын, адаандан өрү шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди хөгжүдериниң талазы-биле партияның ап чоруткан хемчегларинин түннелинде коммунистерниң идепкейи болгаш эгелекчи чоруу улам бедээнин, партия эге организацияларының ажылының идепкейжээнин, партияның удуртур органнарынга партийжи массаларның негелделиг болур чоруу улгатканын көргүскен.

Оон-биле чергелештир областың мурнунда туруп турар политиктиг болгаш ажыл-агыйжы чугула сорулгаларны шиитпирлээри дээш коммунистерниң идепкейин көдүрер талазы-биле хөй-хөй партия эге организацияларының ажыл-чорудулгазы чоруудуп негеллени ам-даа хандырбайн турарын отчёттар болгаш сонгулдалар тодаргай көргүскен.

Партия комитеттериниң, ревизия комиссияларының отчёт илеткелдерин бүгү талазы-биле ханы чугаалажып, адаандан өрү шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартып тургаш, партия райкомнарының ажылында бар четпестерни илередири болгаш партийжи ажылдың деннелин улам ыңай бедидери районнарының партия конференцияларының бирги чергениң сорулгазы болур.

Ол сорулганы чедип алырда, конференцияның делегаттарынга чугаалажыры-биле киирип келген илеткелдер чугула ужур-дузалыг болуп турар.

Отчёт илеткелдерни белеткээрде болгаш чугаалажырда партия райкомнарының, хооркомның бүгү кежигүннерин база бюро кежигүннерин киириштирер ужурлуг. Көдээ ажылагыйның, үлетпүрнүң, улус өөредилгезиниң, садыгның болгаш ажылагый, культура тургузуушкунунуң, эске-даа адырларының хөгжүлдезиннге, партия эге организацияларынга СЭКП хооркомунуң, райкомнарның удуртулгазының ханы анализин отчёт илеткелдерге бээри эргежок чугула. Отчёт илеткелди канчаар белеткээнил, аңаа бот-шүгүмчүлелди кайы хире калбарткан болдур, конференцияны эрттиреринин нинти деннели оон хамааржыр.

Адаандан өрү шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди конференцияларга делгеми-биле калбартырынга эргежок чугула байдалдарны делегаттарга бээр ужурлуг. Бо талазы-биле партияның Улуг-Хем райкомунуң болгаш районнуң «Кызыл тук» солунунуң ап турар хемчеглери чугула ужур-дузалыг. «Кызыл тук» солун конференцияның мурнуу чарында партия организацияларының, совет болгаш ажыл-агый органнарының ажыл-чорудулгазында четпестерни илередириниң талазы-биле чамдык чүүлдерни парлаан. Ол болза, конференцияга адаандан өрү шүгүмчүлелди калбартырынга болур-чогуур деткимчени көргүзүп турары чугаажок.

Партия организациялары болгаш оон удуртукчулары сагыш оожургаар чорукче кире бербезин дээш, четпестерни бот-шүгүмчүлелчи өзу-биле көрүп, партийжи массаларны сагындырыларына дыннангыр болуп, ажыл-агыйжы сорулгалар-биле политиктиг ажылды холбаштырып билир чыдыр оларны партия үргүлчү өөредип турар. Партия комитеттериниң ажылынга түннелди бээрде, ажыл-агыйжы сорулгаларны күүселдезиннден көөр ужурлуг. Ындыг турбужа, үндезин ажыл-агыйжы сорулгаларны шиитпирлээрде, политиктиг ажылды оон хоора көрүп турар партия комитеттериниң ажылдакчылары бисте ам-даа бар дээрзин практика көргүзүп турар.

Партияның Чаа-Хөл, Эрзин райкомнарының секретарьлары эштер Бегзи биле Елизаровтуң медеглел турары болза, ол районнарчың колхозчуларының ортузунга чогуур санныг лекцияларны номчуп политиктиг темаларга беседаларны чорудуп турар. Херек кырында ап көөрге колхозтарда тараа дүжүдү куду, мал чеминиң белеткелинин, күскү чер андырылгазының, тараа белеткелинин планы күүсетинмейн турар. Мында мыңдыг айтыыг тургустунуп келир: политиктиг ажыл ол черлерде чогуур сорулгазынга чедип турар бе, чок бе? Чок дээрзи тодаргай-дыр.

Көдээ партия организацияларының амыдыралынга бирги чергениң кол сорулгалары чүл дизе, мал ажылынга чем белеткелиниң, күскү чер андырылгазының, колхозтар бүрүзүнге үрезин уруп алыышкынының планнарын чугаажок күүседиринче, малга чылыг, таарымчалыг кыштаглаачкынның белеткелин организастаарынче көдээниң ажылчы чоннарының күжениишкиннерин мобилизастаары болур.

Адаандан өрү шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартырының, партийжи сагылга-чурумну быжыглаарының, партийжи калбак массаларның идепкейин көдүрериниң үндезини—партияның ажылдап кылганы партийжи иштики демократияның негелделерин болгаш нормаларын амыдырал кырынга, хажыдыышкын чокка чорудары партияның районнар конференцияларының чугула сорулгазы.

Партийжи удуртулганың принциптерин болгаш партийжи амыдыралдың нормаларын партияның чамдык комитеттери үреп турарлар. Чамдык партия организациялары партия хуралдарын чыылдырарының хуусаазын барымдаалавайн, бистиң партиявыска партийжи удуртулганың дээди принциви—удуртулганың коллективтиг болур чоруун үреп, партия комитеттеринин пленумнарын болгаш актив хуралдарын куду деннеллиг эрттирип турар фактылар бар. Ол бүгү чүүлдер болза, партия конференцияларының кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг.

Удуртулгага төлептиг, арга-мергежилдиг коммунистерни сонгуур төлээде, партия комитеттериниң кежигүннериниге кандидаттарны депшилериниң болгаш оларны сонгуур-сонгуазының дугайын хостуг чугаалажырының байдалдарын конференцияларга тургузары партия комитеттериниң удуртукчуларының хүлээлгези болур.

Партия конференцияларын бедик идеялыг болгаш организастыг деннелге, адаандан өрү шүгүмчүлелдиң болгаш бот-шүгүмчүлелдиң байдалынга чедиишкинниг эрттирери болза, политиктиг база ажыл-агыйжы сорулгаларны моон сонгаар чедиишкинниг шиитпирлээринге, партияның хүрээлениин дайынды арга-дуржулгазын бедидеринге, партийжи-массаларны (СЭКП Төп Комитеди долгандыр улам-на сырый катыштырарынга эң чугула чепсек болур.

И. ЦЕВЕЛЕВ,
СЭКП обкомунуң партия, профэвилел болгаш комсомол органнарының килдизинин эргелекчизинин оралакчызы.

ПАРТИЯ ЭГЕ ОРГАНИЗАЦИЯЗЫНЫҢ АЖЫЛЫН ЭКИЖИДЕР

Партияның үндезини болза, партия эге организациязы болур. Колхозтуң партия организациязы партияның удуртур органнары-биле колхозчу массаларны болгаш көдээ интеллигенцияны хүн-бүрү харылзаштырар, колхозтуң бүдүрүлге планын күүседир дээш күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар, социалистиг чарышты организастаар, шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыр база четпестерге тааржып шыдавас ёзуга коммунистерни кижизидер хүлээлгелиг.

Эрзин районнуң «Сталинчы орук» колхозтуң партия организациязы бодунун ол хүлээлгезин четпес күүседип турар. Эге организация партия бөлүктеринге, комсомол организациязынга удуртулганы экижитпээн. Колхозчу актив-биле оон харылзааны кошкак.

Партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдарны экижидер талазы-биле бодунуң шиитпирлериниң күүселдезин ук парторганизация эки организаставайн келген. Эге организация план чок ажылдап келген. Айда бирээден эвээш эвес катап чыылдырар ужурлуг партия хуралы үзүктелиишкиннг болуп турар. Ылангыя эрткен чылдың сентябрь, бо чылдың январь, февраль айларда коммунистерниң хуралы болбаан. Партбюронун хуралдары бүдүн чылдың дургузунда чүгле 4 катап болган. Хуралдарга чугаалажып турган айтыырларның хөй кезии СЭКП райкомунуң үндүрген шиитпирлериниң дугайы болуп турар, а шиитпирлерниң күүселдезиниң дугайында айтыырларны болгаш колхозчу амыдыралдың практиказының үндезин айтыырларын бодунуң инициативазы-биле чугаалажырын организастаарын ук эге организацияның секретары турган эш Седип, амгы секретары эш С. Аракчаа оларның кайызыдаа сонуургаваннар.

Колхозта интеллигенция— башкылар, эмчилер болгаш көдээ ажылагыйның тускай эртемниглери бар. Оларның ортузунга кижизидилге ажылынче партия организациязы кичээнгей салбаан. Оларның күжүн партия болгаш хөй-ниити организацияларының ажылынга эки ажыглавайн турар.

Партия кежигүннериниң болгаш кандидаттарының политиктиг чыдыышкынын организастаар, марксизм-ленинизмниң теориязын оларның канчаар шингээдип ап турарын контрольдаар ажылдар ам-даа экиживвээн. Партия чыдыышкынынын чаа өөредилге чылынга баш бурунгаар белеткели эки организастатынмаан. Агитколлективтиң ажылын эренгей тургускан. Агитаторларда 20 кижи санатынып турзаа, олар социалистиг чарыштын, стахановчу ажылдың организаторлары болбайн турарлар.

Колхозчуларның материалдыг чаагай амыдыралын экижидер хемчегларже партия организациязының күжү четче организастатынмаан. Колхозчуларның 70 ажыг хуузу амдаа өглерде чурттавышаан, а ынчаарга тудуг бригадазы дендин багай ажылдап турар. Мал чеминиң белеткелиниң планы күүсетинмээн. Мал ажылының бедик продуктулуун чедип албаан. Тараанның күскү ажаап алыышкынының темпизи дыка оожум. Дүжүттүң шынары куду, колхоз гектар бүрүзүнден чүгле 2—2,5 центнер тараа ап турар.

Колхоз бүдүрүлгезинде 6 коммунистер күш-хүнүнүң минимумун күүсетпейн келген. Анаа колхозчулардан 16 кижи колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпейн турар. Тудуг бригадазында Т. Намдал, Н. Танчыт, Ч. Баажый олар ажылдаваандан бээр дыка үр үе эрткен. Колхозка күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар дугайында коммунистериниң каш удаа берип келген саналдарын партия организациязы болгаш колхозтуң баштаар чери боттандырбайн турарлар.

Партия организациязы колхозтуң баштаар чериниң ажылынга партийжи контрольду чорудар ужурлуг. Көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер дугайында партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын амыдырал кырынга чедиишкиннг күүседир дээш ол колхозтуң парторганизациязы бодунуң ажылын бедик деннелге тургузары чугула.

А. АКАРА.

ЭКИ АЖЫЛДЫГ МАГАЗИН ЭРГЕЛЕКЧИЗИ

Улуг-Хем районнуң Ийи-Тал сумузунуң Баян-Колда Димитров аттыг көдээ ажыл-агый артелинде магазин эргелекчизи эш Түлүш Көк садыглаар ажылды эки чорудуп турар. Бодунуң ажылынга ээ-харыысалгалыг болуп, бараан саарылгазының планын квартал санында ажыр күүседип турар.

Августуң бараан саарылгазын магазин эргелекчизи эш Түлүш Көк 126 хуу күүсеткен. Чоннуң хереглезе чогуур барааннарын чогуур өйүнде эккээп, оларның негелделерин хандырар талазы-биле эш Түлүш Көк багай эвес ажылды чорудуп турар. Бараан саарылгазының планнарын күүседириниң талазы-биле ол магазин район иштинде мурнакчы болуп турар.

Магазин эргелекчизи эш Түлүш Көктүң эки ажылы районнуң өске магазиннер эргелекчилеринге үлегер-чижек болур.

Т. БАЛГАН.

Хову ажылдарын дүрген доозар

Күрүне мурнунга хүлээлгезин күүсеткен

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг улгатыр катышкан көдээ ажыл-агый артели (даргазы эш Кула, партия эге организациязының секретары эш Балдан) күрүнеге тараа дужаарының планын болгаш МСТ-тин ажылдаанынга натура төлевирин бо чылдың сентябрьның 14-те 100 хуу күүсеткен.

Бо айның 20-ден эрттирбейн келир чылдың тарылгазынга эки шынарлыг үрезинни уруп алыр дээш колхозчулар күженишкиннг ажылдап турарлар.

Ажылдың темпизин дүргедедир

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Элбек-ажаап алыр, күрүнеге дужаар тараа планын чогуур өйүнде күүседир дээш Бай-Тайга районнуң тараажылары чүткүлдүг ажылдап турар. «Мурнакчы», «Дөң-Терек» база Молотов аттыг колхозтар күрүнебиле сентябрьның эгезинде-ле бүрүн санашканнар.

Моон-биле кады район ниитизибиле күрүнеге дужаалданы ам-даа дооспаан, сентябрь 13-ке чедир 94 хуу четкенин, ылангыя дүжүт ажаап алыышкыны чүгле 60 хуу хире чоруп турарын база айтыр херек. Ол ышкаш келир чылдың тарылгазынга үрезин уруушкуну, ону арыглаар ажылдар оожум темпиде боттанып турар.

Амгы кол кичээнгейни дүжүт алыышкынынче угландырган. Тараажыларның кызымак күш-ажылын улам калбартыр, колхозчу ишчилериниң социалистиг чарышта алган хүлээлгелериниң бедик күүселдези дээш партийжи-организастыг болгаш партийжи-массалыг ажылдарны күштелдирип турар.

А. АДЫГБАЙ.

Тарааны чидириг чокка ажаар

Бистиң областың колхозчу ажылчыларын дүжүт ажаап алыышкынынга хуусаада чидириг чокка ажаап алырының демиселинде туржуп турарлар. Ол сорулганы Сүт-Хөл районнуң колхозтары багай эвес күүседип турар. Районда «Сталинчы орук» болгаш Киров аттыг колхозтарның тараажылары дүжүт ажаап алыышкынында мурнакчы болуп турар. Ында ажылдап турар Сүт-Хөл МТС-тиң комбайнёрлары үлүг нормаларын үргүлчү ажыр күүседип турар. Чижээ, комбайнёр эш Гладков 22 ажыл хүнүнде сезон нормазын 101 хуу күүседип, кывар, чаар материалды 490 ажыг килограммны камнап алган. Комбайнёр эш Овчинников хүн нормазын үргүлчү-ле 210—220 хуу күүседип турар.

Районда колхозтарның чамдыызы дүжүт ажаап алыышкынын чидириг чокка чорудуп турар. Ындыг болза-даа, чамдык колхозтар ол ажылды дыка оожум чорудуп турар. Чижээ, Калинин аттыг колхоз дүжүт ажаап алыышкынын кедергей оожум темпи-биле чорудуп, ажылды эки организаставайн турар. Ол колхозта ажылдап турар комбайнёрлар Терехов, Шыдыраа, Романцов олар тараанны 10—15 хуу чидириглиг ажаап ап, ажылдың бүдүрүкчүлүү куду болуп, сезон нормазын 20—60 хуу күүседип турарлар. Кыска хуусаада четпестерни узуткаарынче шынгыы хемчеглерни алыр херек.

Г. ЮМУЖАП.

РАЙОННАР СОЛУННАРЫНЫҢ АРЫННАРЫНДАН

„Ленинчи орук“ солуннуң бир дугаарында

Районнуң политиктиг, ажыл-агый болгаш культуралыг амыдыралын көргүзүп турар элээн материалдарны № 63 солунда парлаан. «Медицина албан черлериниң ажылынче улуг кичээнгейни салыр» деп эгелиг мурнуку чүүлде бижип турары болза, партия болгаш Совет чазак Тывага улустуң кадык-камгалалының хөгжүлдезиниң херээнге улуг кичээнгейни салып турар. Чөөн-Хемчик районнуң бүгү сумуларында медицина пунктулары бар болгаш бедик билиглиг кадрлар-биле четчелетинген. Ынчалза-даа, партия болгаш совет организацияларның талазындан медицина албан черлерин удуртуп турарында четпестер бар.

Чижээ, Шеми суму Совединин даргазы эш Дамдын-оол чартык чылдын дургузунда медицина пунктузун септедип шыдаваан. Чадаана суму Совединин даргазы эш Шангыр-оол медицина пунктузунуң кышка белеткединче кичээнгей салбайн турар. Районнуң кадык камгалал килдизинин эргелекчизи эш Шабаев ажылдыдириг болгаш тодаргай удуртурунун орнунга, сумуларже кончуг эвээш үнүп, ажылдың уг-шиин билбейн турар.

Эш Касымаанын «Шоочалыг клуб» деп корреспонденциязында Ийме сумузунда клуб эргелекчизи Дакпайны чидин-биле шүгүмчүлеп бижээн. Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинин кежигүннери күш-ажылчы хүннүн соонда беседаларны азы лекцияларны дыннаксап, солуннар номчулгаларын күзеп, бот-тывынгыр ураачүүл көргүзүглерин көрүксеп турарлар, ынчалза-даа клубтуң ажылдакчылары тараа, сиген ажаап алыышкынының канчаар-даа аажок дүлүк үезинде клубту шоочалап алган, колхозчулар ортузунда кандыг-даа масса-политиктиг ажылдарны чорутпайн турар.

Чадаананың хоорай Совединин ажылының дугайын эш Верховцеванын чүүлүнде шүгүмчүлеп бижип турар. Авторнуң бижип турары болза: «Күс дүшкен, ынчалза-даа коммунал бажыннарның септелгезинче хооркомхоз ам-даа эгелеп кирбээн. Хооркомхозтуң эргелекчизи эш Степанов болгаш инспектор эш Балашкин олар ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның бажыннарында кандыг септелгелер негетинип турарын билбейн турарлар. Оттулар чүүлүн болгаш септелгенин чогу-биле коммунал чунар-бажың эрткен чылдан бээр ажылдавайн турар чорук көөкү херечи. 1953—54 чылдың кыжынында ол база ажылдавас деп чүве чигзиниг чок».

«Большевик» колхозта ниитиниң малының байдалының болгаш мал кыштагладыышкынынга белеткелдиң дугайында айтырыгны Шеми суму Совединин сессиязынга чоокта чаа чугаалажып көргениниң дугайын Аракчаанын корреспонденциязында бижип турар. Илеткелчи ветфельшер Ложкина болгаш суму Совединин санал берген депутаттары чамдык четпестерни илереткен. Ылангыя мал кажааларының кышка белеткели кончуг багай болгаш оларның септелгезин багай организастаан.

Дүжүт ажаап алыышкынынга болгаш колхозтуң малынга чем белеткелинге эң эки көргүзүглерни чедип алган, социалистиг чарыштың мурнакчыларын илереткен хүндүлүг самбыраны солунда парлаан. Хүндүлүг самбырада киргеннериниң аразында: «Сталинец—6» комбайн-биле 12 ажыл хүннеринде 382 гектар тараа культураларын ажаап алган комбайнёр К. Е. Полещук хүн-бүрүнүң нормазын 125—150 хуу күүседип турар, «Коммунизмче орук» колхозта тараа кезер машинаның машинистизи К. Д. Кызыл-оол, Сталин аттыг колхозта хол-биле сиген кезер нормазын 120—130 хуу күүседип турар М. Н. Чолдак, «Большевик» колхозта тараа бастырар нормазын 150 хуу күүседип турар М. Ч. Бегзи, ол-ла колхозтуң кежигүнү, хол кадыыры-биле тараа кезер нормазын 150 хуу күүседип турар О. Д. Былаа олар бар.

Партияның эге организацияларының отчёт-сонгулдалыг хуралдарында илереткеннер. Чижээ, райпромкомбинатта, Чадаананың автотранспорт конторазында, чангыс-аай бажыннар тудуунун комбинадында, районнуң харылзаа конторазында болгаш районда партия организацияларынга отчёттуг үениң дургузунда партия хуралдары үргүлчү чорувайн турган, шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел кошкак калбарып турган.

Түннелинде эш Шактар-оолдуң демдеглээни болза, партия эге организациялары, СЭКП райкому боттарының бүгү ажылын партияның XIX съездизинин, СЭКП ТК-ның июнь пленумунуң шиитпирлеринде, ССРЭ-ниң Дээди Совединин V сессиязының шиитпирлеринде болгаш эш Г. М. Маленковтуң чугаазында салдынган сорулгаларны күүседиринче угландырар ужурлуг.

«Ленинчи орук» солуннуң редакциязы (редактору эш Севен) бодунуң дугаар бүрүзүн тургустунган сорулгаларны чедиишкиннг күүседиринче районнуң ажылчы чоннарын мобилизастап турар шак ындыг утка-шынарлыг болгаш сонуурганчыг кылырынче үүткүүр ужурлуг.

Эки ажылдыг уруглар яслизи

Кызыл районда «Черби» колхозтуң уруглар яслизи тургустунгандан бээр элээн үр үе эрткен. Уруглар яслизинин ажылдакчылары уругларны эки культуралыг ажаар талазы-биле үргүлчүнүн хайгааралын чорудуп турар. Уруглар яслизинин эргелекчизи эш М. Титова бичии чаштарга эки таарышкан байдалды тургузарынче кол кичээнгейни салып турар. Оон түннелинде колхозта уруглар яслизинин ажылы экижээн. Уругларның арыг-шеверин болгаш аъш-чемин таарыштыр тургускан. Колхозчу иелер яслинин культуралыг байдалын көрүп,ясли эргелекчизинге боттарының өөрүп, амыраан сеткилин илередип турарлар. Эш М. Титова күш-ажылчы үүткүлү-биле хүндүткелди чедип алган.

А. МАРТСАЙ.

МАСТЕР

Училище эжиин хаггаш, үнүпкен оол —
Улуг завод хаалгазын ол хүн кээп ашкан.
Станокка эрни мастер тургузуп каан
Ында өөрү изиг, чылыг хүлээп алган.
Ажылчыннар аразында кымнар чогул:
Аныяктар, назылыглар, чалыы кыстар...
Олар дооза мергежилдиг, кавынгырлар,
Оолга шупту чагыг, сүме бергилээрлер.
Шаг-үе хүннеп, айлап эрттер-даа бол,
Чалыы эрниң мергежили улам бедиир;
Ажылчыннар херечи боон көрүп турда,
Амдыы оглу мастер чедир өзүп, депшээн.

* * *

Чылдар эрттер. Өскерлиишкин болуп турар
Шынзылгалыг аныяктар заводка кээр:—
Хоочун мастер оларларны хүлээп алыр:—
Кончуг карын ажылдарже баштап киирер.
Чаагай кежик—ажыл-иштен төрүттүнер,
Шак-ла ынчаар бисте кижи өзүп турар;—
Чуртталганың чаагай оруу—ажык-делгем
Чуртувусту, ынчангаштың, ырлап тур мен.

Салчак ТАМБА.

АЪТ БИЛЕ ООР

Бүдүн шарнын эьдин чуьктээш,шылагзаан
Аът
Бүдүрээштин доңгая кээп дүшкен иргин.
Барбаларда дыгып туруп суккан эьди
Башка-башка уштунгулап чаштай берген.
Аьттың ээзи, эьттин оору коргуп-иргип,
Артын, иштин көрдүнгүлээш, кончутунуп:
«Караа-кулаа көзүлбестээн бөрүл мон» дээш.
Карбаш кыннып, ону хапкаш, эьтте барган.
Хирин, чамын силгитинип туруп чыда,
Хилинчек чок хөөкүй аът химиренген:
«Бөрү-биле мени деннеп болгай-даа сен,
Бодунну сен, чогум кым деп боданыр сен?»
Кижи нүүр чок оорну мен-не
Кижи бөрү ол-дур дээр мен!

С. СЮРЮН-ООЛ.

Аттар шылгалдаларының болгаш ат-спортунуң область маргылдаалары

Чылгы малдың баш санын өстүрер, оон шынарын экижиде-риниң болгаш үрелиг чылгы малды хөгжүдериниң талазы-биле колхозтарның, совхозтарның болгаш районнарның, көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелдериниң ажылын үнелээри-биле; чылгы мал ажылының талазы-биле мурнакчы ажыл-агыйларны илередири-биле; оларның дуржулгаларын байыдар болгаш нептередири-биле; ол ышкаш чылгы мал ажылының илеретинген эң мурнакчы ажылдакчыларынга шаннаалдарны болгаш дипломнарны тыпсыр сорулга-биле аттар шылгалдаларын болгаш ат-спортунуң маргылдааларын чорудуп турар.

Ат спорту болза, чылгы мал ажылын элээн бедик чадаже көдүрүп турар хемчег болур болгаш чылгы мал ажылының спорт талазы-биле техниказының чедишкиннерин илередириниң чепсээ болуп турар.

Областың аттар шылгалдазын болгаш ат-спорт маргылдаазын ам үш удаа эрттирип турар. Бо чылын ону октябрь 4-тен 12-ге чедир Кызыл хоорайга эрттирер.

ШЫЛГАЛДАНЫҢ НЕГЕЛДЕЛЕРИ

Чүк сөөртүр аттар чарыжы.

Чүк сөөртүр аттар чарыжынга 21 аттар киржир. Бо чарышка 6 хардан аныяк эвес тыва болгаш дон уксаалыг аттар киржир. Маршруду (чаржыр оруу) Кызыл хоорайдан —Балгазын—Бай-Хаак четкеш, дедир Кызылга келир болгаш Кызылда ипподромну (ат чарыштырар черин) долгандыр чоруур.

Мунар аттар чырыжы. Мунар аттар чарыжынга 41 аттар киржир. Анаа 5 хардан аныяк эвес тыва, дон болгаш будённовчу уксаалыг аттар база оларның хайнактарын чарыштырар.

Маршруду: Кызыл хоорайдан — Балгазын—Бай-Хаак четкеш, дедир Кызылга келир болгаш Кызылда ипподромну долгандыр чоруур.

Аттарның эрес шыдамыккаан болгаш максималдыг дүргенин көөр чарыш. Бо чарышка 22 аттар киржир. Олар болза, 5 хардан өрү назылыг үгле чурттуң мунар тыва болгаш чүк үдүрер аттары болур. Оларны 20 километрге чарыштырар.

Аттарның ипподромну долгандыр спорт маргылдаазы. Бо маргылдааны кылаң орукка 1200-тен 6200 метрге чорудар. Бо маргылдаага дон, будённовчу уксаалыг аттар болгаш оларның хайнактары база тыва аттар шупту катышкаш 65 аттар киржир. Оларны беш-бештеп чарыштырар.

Аттар шылгалдаларын болгаш ат спортунуң маргылдааларын чорудар талазы-биле ажылдарны түннээниниң соонда эки көргүзүглерлиг болган колхозтар, совхозтар болгаш киржикчилер дипломнарны болгаш ниитизи-биле 36 мун рубль түннүг шаннаалдарны алырлар.

Аттарны чарышка белеткээри болгаш шилип алыры

Ат-спортунуң маргылдааларының кандыг-даа хевиринге белеткенир үеде аттарны шын шилип алыры улуг ужур-дузалыг.

Аттарны шилип алырда ол маргылдааларның онза үүлдерин өөренип көөрү эргежок чугула, үүге дээрге, маргылдааларның хевир бүрүзү аттарга тускай негелделерни салып турар.

Ынчангаш бирги ээлчегде ат спортунуң кандыг бир хевиринге аттар шилип алырда оон аргалының болгаш тааржырының демдектерин көөр. Маннаар ат болза, бедик өзүмнүг, дең дески мага-боттуг, быжыг тургузуглуг болгаш үрээ, өкпези кадык болур ужурлуг.

Кадык эки аттарны шилип алганда оларны үзүргедиишкинге белеткээринче эгелеп кирер херек. Белеткел үезинде үзүргедиишкиннерге аттың шынганнарын быжыглаар дугайында болгаш аттың өкпе үрээнин ажыл-чорудулгазын экижиде-ринче сагыш салыр херек. Маннаашкынга белеткел болза, ук хөделиишкинге аттың мага-бодунуң быжыг болурун сайзырадыры-биле холбашкан.

Кандыг-даа белеткел үш кол үеге хуваатынар. Бирги үе аатты четчир шыдамык күштүг кылып алыр сорулгалыг, ынчангаш ол үеде аттың шынганнарын сайзырадыр болгаш быжыглаарын оралдажыр херек. Ийиги үеде аатты дүрген чоруурунга белеткээрин чедип алыр болгаш оон-биле холбаштыр оон иштики органнарынын—үрээнин болгаш өкпезинин ажыл-чорудулгазын сайзырадыр. Үшкү үеде үр үенин дургузунда күжениишкинниг болгаш кашпагай чоруурунга аттың күжүн болгаш тыныжын сайзырадыр.

Аттың спорт маргылдаазының бүгү хевиринге аттарны белеткээри дээрге аттарны үргүлчү-ле тускай чурум ёзугаар ажылдадыры болур. Ол белеткелди чорударга аттарның организми быжыгар болгаш күжү сайзыраар.

Ажылдың чогуур корум-чурумун аттарга тургузары, чемниң чогуур үлүүн бээри, ол ышкаш ажаалданың чурумун шынгыы сагыры белеткел-биле шуут холбашкан болур. Аттарны тус-тузунда чемгерер ужурлуг. Дүн-хүннүң рационун тургузарда аттың өзүмүн, оон ниити хевирин, ажылдың хемчээлин, ол ышкаш чемин шингээдип ап, анаа тааржып турарын өөренип көөрү эргежок чугула.

Мал чеми тарааны аттарга хүнде үш катап—эртен, хүндүс, кежээ дең хемчээл-биле бээр. Сигенни ийи шак болгаш-ла хөй эвес кезектеп берзе эки.

Ажыл мырынай эгелегиже чедирле аттарны эмин эрттир тоттур чемгерер чорук аажок хоралыг, ынчангаш аттарны чемгерген соонда, элээн үр үе эрткенде ажылдаары чугула.

Аттарнын чарыгдаан күштерин болгаш энергиязын катап тургузары үүгле чемден эвес, харын аттарның дыштанылгазындан база хамааржыр.

Спорттуң кандыг-бир хевирин белеткеп турар үеде дыштанылгаже кол кичээнгейни салыр херек. Спорт аттарын ажаап турар ат кажаазы чырык, арыг болгаш чылыг болур ужурлуг. Аргалыг-ла болза, аттарны тускай делгем, таарышкан аттар ажаар черлерге дыштандырза чогуур. Аттар анаа багга эвес, шуут хостуг дыштаныр арганы алыры чугула.

Аттар ажылдан ээп келгенде дерыг-хереклелин доп-дораан адырып каапкаш, хан эргилдезин катап тургузары-биле ооргазын, өштүн болгаш мөчүлерин саваң-биле кургадыр дүрбүүрү чугула.

Белеткел үезинде ажылды чоорту күштелдирери болгаш аттарга чаа негелделер салырынче аажок кичээнгейлиг болуру эргежок чугула. Ажыл онаалдазын аттарның шыдалын барымдаалап бээр херек.

Эки тургустунган белеткел үезинде ат кажан-даа арып баксыравас, харын эки денгелдиг шыырак болгаш оон шынган эттери аажок тода көстүп турар апаар.

Ат спортунуң маргылдааларын чедишкиниг шиитпирлээриниң бир негелдези болза, ат бүрүзүн туе-тузунда чарыш аңы мунар кижилер-биле хандырары болур.

К. МАТВЕЕВ.

Улуг-Хем районнуң төвү — Шагаан-Арыг хоорайда чаа аш-чем магазини ажытынган. Ында чоннуң чугула хереглели болур аш-чем барааннары элбээ-биле бар.

Чурукта: чаа аш-чем магазининде садып алыкчыларның боттарының хереглелдерин садып ап турары.

Чуруу С. Феоктистовтуу.

Колхозтарга тудуг планының күүсетинмейн турар чылдагааны чүл

Каа-Хем районда «Ленинчи орук» колхоз организастатынганындан бээр элээн чылдар эрткен, оон сууру тудугга байлак ыяштыг Копту хемниң аксында. Колхозта кижи күжү четчир, транспорт сөөртүлгеге 2 автомашина база бар, манзыларны канчаар-даа дилдирип болур пилорамалыг.

Тудугга шак ындыг таарымчалыг байдалдар турбуже, ол колхоз планын чыл бүрү күүсетпейн келген: эрткен чылын көрдүнген 10 чурттал-га бажыннарының чаңгызы-даа кылдынмаан, а бо чылгы 6 чурттал-га бажыннарының тудуун амдыгаа чедир база-ла эгелевээн. Шүгүмчүлекчи ёзу-биле шынныг илередирге ол колхозтуң бо чылын кылыры 14 тудуглардан чаңгыс шывыглыг шандан өске кылып алган чүвези чок.

Бо чылын тудугга 722 кубометр ыяш белеткээр планныг, оон чүгле 370 кубометрни белеткеп алган, оозу безин тайгада хевээр.

Ажылдың бо чугула участогунда шак ындыг үзүктелиишкиннің чылдагааны чүл? Хамык ужур удуртулганың амыдыралдан хоорук байдалында. Колхозчуларның дең кезии тыва өрегелер, олардан 20 ажыг өреге ам-даа өглерде хевээр.

Моон мурнунда күрүнеден тывыскан эгитинмес чээли-биле колхозтуң ынчаарда даргазы турган Иванов, ораалакчызы Кимей олар чүгле боттары бажың кылдырып алган болгай. Колхозчу Сарыг-оолдуң алыр ужурлуг чурттал-га бажыңы беш чыл иштинде доозулбайн, ам адакы курлары ирип үрелип турар апарган. Ол ышкаш Чавынчактың олурар дээни шак ындыг шала туттунган бажыңны колхозтуң амгы даргазы эш Никифоров алган.

Колхозтуң бүдүрүлге, культура-амыдырал талазы-биле көрдүнген тудуг планы база-ла чыл бүрүде күүсетинмейн келген. Ылаңгыя чурттал-га бажыннары, мал кажаалары кылырынга күрүнеден берген узун хуусаалыг 21 мун рубльдиң чээлизин колхоз баштаар чери ажыглап шыдаваан болгай.

«Ленинчи орук» колхозта тудуг ажылының шак ындыг байдалын Каа-Хем райкүүскому болгаш партия райкому биле-тура, мынчага чедир хемчег албайн турарын кижи кайгаар үүве. Бо талазы-биле колхозчуларның чөптүг негелделерин хандырар херек.

Б. БӨЛЗЕН.

Ниитиниң өнчүзүнге хоралыг чорук

Улуг-Хем районда Мичурин аттыг колхозтуң баштаар черинің хыналда чок чөгенчиг удуртулгазын чамдык кижилер ажыглап, ниитиниң хөреңгизин хуузунда шингээлдеже шилчидип турар. Маңаа колхозтуң шээр мал кадарчызы Түлүш Дадар-оолдуң үүлгедип турар кажар, кара сагыштыг байдалдарындан фактыларны чижек кылдыр көргүзүп болур.

Дадар-оол эрткен чылдың майда колхозтуң 6 хураганнарын колхозчуларның хууда хоюн малдап турган каты Дөнгүр-оолга бүзуруп берген. Чаңгыс ол эвес. Кандыг бир чылдагаан-биле өлген хураганнарының эки кеыштерин чажырып алгаш, ону садар азы чаа тоннар кылып алгылаар үүлдер база турган.

Колхозчу Саспык-оолдуң ниитинин кылдыр салган өшкүзүн бодунуң туразы-биле өлүрүп чээн, оон орнунга анай киирер бодалдыг турган. Шак ындыг семисти чээш арганны салыр, улугну биче малга будагдаар чорук Дадар-оолда бар. Бо дугайын хой фермазының эргелекчизи турган Донгак Дастай-оол билип тура-ла чаңдык санаашкыннарга малдың бажын таарыштыр киирип келгени база-ла анаа эвес айтырыга көрдүнер апаар. Ону чоокта чаа Дастай-оол Дадар-оолду: «сээн энир чылгы бак чүвенни улус билипкен ышкаш, кичээнмес болзунза болбас»—деп, эзирик олура боду-ла илередип турган.

Түлүш Дадар-оолдуң ол бүгү херектери дамчыыр чугаалар эвес, бо чылдың апрельде болган эштер Доржу, Кенден, Самбуу олар составтыг ревизияның хынатынган материалдарындан алдынган. Тодаргай документилер бар турбуже, Дадар-оолду колхоз баштаар чери мынчага хемчег албайн турары шын эвес. Дадар-оол бо чылын 2 хураган бүзуруп алганы чамдык фактылардан илереп турар.

С. МАЧЫЫЛАЙ.

„Шынның" материалдарының изи-биле

„Шоочалыг клуб"

Бо чылдың июль 28-те үнген № 145 «Шын» солунга парлатынган «Шоочалыг клуб» деп эгелиг үүлгеге Чаа-Хөл районда Молотов аттыг колхозта Сарыглар Михаил эргелекчилээн клубтуң ажылында четпестерни шүгүмчүлээн.

Ол үүлдү СЭКП-ниң Чаа-Хөл райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизинден хынап көөрге, четпестер шын болган. Клубтуң эргелекчизи турган Сарыглар Михаилди ол ажылындан дүжүргеш, клубтуң ажылын сегидериниң хемчеглерин албышаан, клубка чаа эргелекчини чоруткан деп СЭКП-ниң Чаа-Хөл райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи «Шын» солунунуң редакциязынга дыңнаткан.

ЧЕДЕН ХАРЛЫГ ТРОПИН

Улуг-Хем районнуң Чааты сумузунда Киров аттыг колхозтуң баштаар черинден эш Тропинни ол колхозтуң почта дажыкчызынга ийи чыл бурунгаар томуйлаан.

Тропиниң назыны улгаткан-даа болза, колхозчуларның идегелин ол ак-сеткилдиг күүседип, чоннуң чагыткан солуннарын, журналдарын, амы-хуунуң чагаа-харылзааларын чогуур өй-шаанда үзүктел чокка, хову турлаанда, мал фермаларында ажылдап турар колхозчуларга боду чедирип берип турар.

Тропиниң ажылдап келгениниң иштинде почта дажылгазы онза чылдагаан чокка үзүктелип көрбээн.

И. ПУЧУКАЙ.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң дугайында чаа хоойлу

Совет улустуң материалдыг болгаш культуралыг чаагай байдалы үргүлчү бедип турар. Бо болза, хоойлу ёзугаар болур ужурлуг үүл болур, үүге дээрге, социалистиг бүдүрүлгениң сорулгазы совет кижилериң үргүлчү өзүп турар материалдыг болгаш культуралыг хереглелдерин максималдыы-биле хандырып бээриниде болур.

Партияның XIX съездизинге эш Маленковтуң чугаалааны болза: «Совет кижилериң доктаамал өзүп турар хереглелдерин максималдыг хандырар дугайында могаг-шылаг чок сагыш салыышкының бистиң партиявыс моон соңгаар-даа салыр, үүге дээрге, совет кижиниң чаагай чоруу, совет улустуң чечектелиишкини бистиң партиявыска дээди хоойлу болур».

Совет кижилериң чаагай амыдырал байдалының дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн бүрүде сагыш салыышкыны үндүрүг политиказында тодаргайы-биле илереп турар.

Чондан тырттар үндүрүглер ССРЭ-ниң күрүне бюджединиң ниити ботдензизинде шоолуг эвес хууну эзлеп турар деп үүве билдингир. 1952 чылда үндүрүгден кирген киирилгелер бюджеттиң ниити орулгазының үүгле 9,3 хуузу турган. ССРЭ-ниң күрүне бюджединиң үндезини болза, социалистиг ажыл-агыйның чыылдаларының күүселдезинден кирер орулгалар болур. Моон-биле кады ССРЭ-де чондан тырттып турар үндүрүглер капиталистиг чурттарда хавырып ап турар үндүрүглер ышкаш ажылчы чоннарга аар берге байдалдарны канчап-даа таварыштырбайн турар. Үүге дээрге, бисте ол үндүрүглернин хемчээлдери дыка эвээш болгаш оларның тырттар хемчээлин чоннуң тус-тус бөлүктериниң төлээр аргалыынга дүүштүр тодаргайы-биле барымдаалап тургускан.

ССРЭ-де чорудуп турар үндүрүглериниң характерлиг онза үүлү үүдел дизе, үндүрүгден кирген түннерни бүрүнү-биле бүгү чончук хереглелинге, тодаргайлаарга күрүнеден социал страхованиеге, социал хандырылгага, халас эмнелге дузаламчызынга, халас өөредилгеге, хөй уруглуг болгаш бот-иелерге тыпсыр пособиеге база өске-даа үүлдериниң төлевирлеринге чарыгдап турары болур. 1952 чылда ССРЭ-де социал-культура хемчеглеринге үнүп турар чарыгдалдар чондан киирип турар үндүрүглериниң хемчээлинден үш катап ажып турганын чугаалааргa-ла культура хемчеглеринге үнген чарыгдалдар чоннуң төлээн үндүрүглериниң түүнден барык алды катап ажыг болганын көргүзер.

ССРЭ-ниң көдээ черлеринде чорудуп турар кол үндүрүг төлевирлери болза, көдээ ажыл-агый үндүрүү болур, ону миллион-миллион тараачын ажыл-агыйлар төлеп турар.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң бүгү системазын Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың чорудуп турар политиказы-биле бүрүн таарыштыр тургускан. Ынчангаш, ол үндүрүг политиказы—көдээ ажыл-агыйны социалистиг ёзуга чаартып тургузарынга болгаш колхоз бүдүрүлгезинге үндезилээш оон бүдүрүкчү күжүн бедидеринге дузалап турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязы көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң дугайында чаа хоойлуну бадылаан. Ол хоойлу колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле улам быжыглаарынче болгаш көдээ ажыл-агыйның бүдүрүкчү күштерин бедидеринче, күш-ажылчы тараачын ажыл-агыйларның материалдыг чаагай байдалын улам бедидеринче угланган.

Колхозчуларның, хуу ажылдыгларның, база ол ышкаш көдээ черлерде чурттап турар ажылчыннарның болгаш албан хаакчыттарның хуузунуң ажыглалында турар бүгү чүзүн малдарын (чылгы, ишек, хой, өшкү, хаван болгаш өске-даа) көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаарындан 1953 чылдың июль 1-ден эгелеп хостаарын чаа хоойлу баш бурунгаар көрүп турар.

Тыва автономнуг обласка бо чиигелделер онза ужур-дузалыг, үүге дээрге, Тываның көдээ ажыл-агыйының кол адыры болза, мал ажылы болуп турар болгай.

Малдан алыр орулгаларга көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаарындан хостаар чорук колхозчу ажыл-агыйларның хуузунуң ажыглалында турар малдарының баш санын көдээ ажыл-агый артелиниң Уставы-биле доктаатынган нормазын ёзугаар көвүдедир арганы бээр, ындыг болганда колхозчу ажыл-агыйларның материалдыг чаагай байдалын улам өстүрериниге чогуур байдалдар тургустунар.

Ары ажыл-агыйындан алыр орулгаларны көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаарындан бүрүн хостап турар, ол чиигелде бистиң обласка онза чугула ужур-дузалыг, үүге дээрге, бисте көдээ ажыл-агыйның бо адыры ам дээрезинде чугула хөгжүлдени албайн турар.

Көдээ черлерде чурттап турар ажыл-агыйларның чер ажылындан дашкаар ап турар янзы-бүрү орулгаларынга көдээ ажыл-агый үндүрүүн база онаавас, а ол орулгаларга үүгле олча-ажык үндүрүүн онаар.

Хуузунуң ажыглалында инээ чок колхозчуларга, база ол ышкаш көдээ черлерде чурттап турар хуу ажыглалында ииек чок ажылчын, албан хаакчыттарга онза чиигелдени тыпсырын доктааткан. Бо ажыл-агыйлардан тырттар көдээ ажыл-агыйның үндүрүүнүң түүнүн 1953 чылда 50 хуу, 1954 чылда 30 хуу эвээжедир. Бо чиигелденің сорулгазы болза, колхозчуларның, база ажылчын, албан хаакчыттарның хуу ажыглалынга херектиг малды тып алырынга таарымчалыг байдалды тургузуп турар.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң дугайында чаа хоойлу назылап кыраннарга тыпсыры-биле доктааткан чиигелделерни элээн калбартып турар.

Назылап кыраан колхозчуларның ажыл-агыйларын (60 хар болгаш оон өрү назылыг эр кижилерни, 55 харлыг болгаш оон өрү назылыг херээженнерни) мынчага чедир-ле көдээ ажыл-агый үндүрүүн төлээринден 50 хуу хемчээл-биле хостап турган. А ынчаарга хуу ажылдыг назылап кыраан кижилерге чиигелделерни онза чылдагааннар таварышканда үүгле ажылчы чоннарның район Советтериниң күүскомнарының шиитпирин ёзугаар тыпсып турган.

Өг-бүлезиниң кежигүннериниң иштинде бодунуң хуузунда күш-ажылы-биле ажыл-агыйга киржир күш-ажыл кылып шыдаар кижизи чок казылап кыраан колхозчуларны болгаш хуу ажылдыгларны оларның хуу ажыглалында турар көдээ ажыл-агыйының хемчээлинден хамаарылга чокка көдээ ажыл-агый үндүрүүн төлээринден бүрүн хостаарын чаа хоойлуда көрген.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаар үезинде онза чиигелделерни шериг албанныгларның, Ада-чурт дайынының болгаш күш-ажылдың инвалидтериниң ажыл-агыйларынга база көдээ интеллигенцияның (башкыларның, агрономнарның, эмчилериниң болгаш өскелериниң-даа) ажыл-агыйларынга тыпсырын доктааткан.

Ыяш белеткелинде ажылдап турар колхозчуларның ажыл-агыйларынга, чер адаанда хөмүр даш болгаш даг, руда үлетпүрүнде ажылдап турар кижилерге, ала-чаягаар болур халаптардан качыгдаан ажыл-агыйларга тускай чиигелделерни тыпсып турар.

Тарылга шөлүнден тырттар көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаап санаар чурумун үндезини-биле өскерткен.

Бистиң обласка мынчага чедир тараа шөлүнге көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаарда херек кырында тарытынган тарылга шөлүнге эвес, а ажыл-агый бүрүзүнге чедирген тарылга планында айыткан шөлге онаап турган. Ынчаарга тарылга планы чок ажыл-агыйларга херек кырында тарытынган тарылга шөлүнге онаар турган.

Үндүрүг онаар орулгаларны тодаргайлап доктаадырда тарылга шөлүнүң га бүрүзүнден алыр орулганы 105 рубльден 390 рубль чедир хемчээлдиг тускай норма-биле доктаадып турган болгай.

Ам көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаарда ажыл-агый бүрүзүнге быжыглап берген черниң шөлүнге онаар, ынчаарга черниң гектар бүрүзүнден тырттар көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң шыңгыы хемчээн доктааткан.

Тараачын ажыл-агыйларның материалдыг чаагай байдалын бедидеринің чугула байдалдарын тургузарынче угландырган чазактың ап чорудуп турар хемчеглериниң иштинде база бир чугула үүл болза, тус-тус ажыл-агыйларның көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң талазы-биле эрткен чылдардан 1952 чылга чедир үндүрүг талазы-биле өрелерин бүрүнү-биле үндүр бижээни болур.

Колхозтарда күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп турар колхозчуларга көдээ ажыл-агый үндүрүүн онаарының чурумун чаа хоойлуда онзалап айыткан.

Колхозтарда күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыдар сорулга-биле көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң дугайында чаа хоойлу үндүрүгү онаарының мындыг чурумун баш бурунгаар көрген, үүл дизе, бир эвес колхозчу ажыл-агыйлар, оларның өг-бүлезиниң кежигүннери доктаатынган күш-хүннериниң минимумун эрткен чылда чөптүг чылдагаан чок черге ажылдап албаан болза, олардан тырттар үндүрүгну 50 хуу улгатыр телетирер.

Бир эвес колхозчу өрегениң составында турар өг-бүленің күш-ажыл кылып шыдаар чамдык кежигүннери колхоз кежигүнү эвес ийикпе азы колхозтан үнген (үндүрткен) болгаш хөлезилиг ажылда ажылдавайн турар болза, ол ажыл-агыйларга онааган көдээ ажыл-агый үндүрүүн 75 хуу улгатырар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынга бюджет дугайында кылган илеткелинге ССРЭ-ниң сан министри эш Зверев көдээ чонга онаар үндүрүгнүң чаа системазын боттандырып чорутканының түннелинде көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң ниити түнү ССРЭ-ге ниитизи-биле 1953 чылда 43 хуу эвээжээр, ынчаарга келир 1954 чылда 1952 чылбиле дөмейлээрге 2,5 катап кызырлыр деп демдеглээн.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязындан бадылаан чаа хоойлу болза, совет кижилериниң амыдыралының чаагай байдалының дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн бүрүде сагыш салыышкынының чаа илерээшкини болур.

Бо хоойлу болза, колхозчуларның шыдалгыр бай амыдыралынга уламна таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар болгаш моон-биле кады колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле оон ынай быжыглаарынга дузалаар.

В. ЦЫПКИН,
Областың сан килдизинин үндүрүглер талазы-биле улут инспектору.

Вьетнам, Патет-Лао, Кхмер

(Допчу тайылбыр)

(Төнчүзү. Эгези № 180 „Шын" солунда)

Француз агрессорларга удур чедиишкиннериң үндезини болза, Вьетнамда күрүненің чаа хевириниң улус демократия күрүнезиниң быжыгып турары болур. 1950 чылдың эгезинде Хо Ши Миннин чазаан Совет Эвилели, Кыдат Улус Республика, Корей Улус-Демократтыг Республика болгаш Европада улус демократия чурттары үүлдүг деп көрген чорук Вьетнамның политиктиг амыдыралынга улуг болуушкун болган.

Чурттун иштики политиктиг күжүн улам быжыглаар сорулга-биле вьетнам улус 1951 чылдың мартта Вьетнамның ажылчы чоннарының партиязын (Лао-Лонг) база Вьетнамның Национал катышкан фронтузун (Льен-Вьет) тургускан. Ол ышкаш Вьетнамның, Кхмерниң, Патет-Лаонуң улустарының Катышкан демисел фронтузу база тургустунган.

Вьетнамның ажылчы чоннар партиязы болгаш чазаа чуртта экономиктиг, социал болгаш культуралыг чаартылгаларны чорудуп турар. Республиканың экономика талазы-биле улуг чедиишкиннери көдээ ажыл-агый чаартылгазының аграр айтырында илереп турар. Чазактан кол масса тараачыннарның эрге-ажыктарын хандырарынче угланган элээн хемчеглерни алган. Колонизаторлардан болгаш төрээн чурттун өскерликчилериннен хавырган 250 муң ажыг гектар черни тараачыннарга 1950 чылдан эгелеп түр ажыглаарынга берген.

Суггарылга системазын калбартыр болгаш катап тургузар талазы-биле улуг ажылдар чорутунган. Ооң түннелинде 1951 чылда 700 муң ажыг гектар (шаанда суггартынмайн чораан) шелдерни суг-биле хандырар аргалыг болган. Чазактың болгаш партияның удуртулгазы-биле чорутунган ол бүгү хемчеглер болза, көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн дүрген бедидер, ооң-биле кады армияны болгаш чурттакчы чонну чем продуктулар-биле хандырар арганы тургускан.

Улустун чазааның болгаш ажылчы чоннарның партиязының аграр айтырыгта ол шын политиказы болза, тараачыннарны революцияның хереэнге идепкейлиг киириштирип, оларны даштыкы эжелекчилерге удур бердинген демиселге көдүрерин хандырган.

Демократтыг Вьетнам Республиканың чазаа амгы үеде аграр айтырыгның улам-на калбак чаартылгазын чорударынга эгелеп кирген. Бо чылдың мартта республиканың Министрлер төвүлели, хөөлелге хуузун болгаш чер рентазын кызырар дугайында, бүгү-ле общиналар черин ол ышкаш вьетнам улустуң сатыныкчыларының база колонизаторларның хөренгизин болгаш черин тараачыннарга хуваап бээрин доозар дугайында чугула чарлыкты хүлээп алган.

Вьетнам улус, фронтунуң хереглелин хандырып турар национал үлетпүр талазы-биле биче эвес чедиишкиннерлиг. Үлетпүр продукциязының өзүлдези чыл бүрү 20 хуудан ажып, а бүдүрүкчү күш чыл санында 12—15 хууга бедип турар. Көдээ ажыл-агый болгаш үлетпүр продукциязының шак ындыг хажык чок өзүлдезин чурттун бүгү чонун хаара туткан патриоттуг чарыш хандырып турар. 1952 чылда дыка хөй бүдүрүлгелер продукция үндүрүлгезин 50—120 хууга өстүрген.

Вьетнамның демократтыг чазаа культура тургузуушкунунуң талазы-биле база-ла улуг чедиишкиннерлиг болган. Август революцияның амгы хөгжүлде чадазының үезинде культура болгаш чырыыдыышкын талазы-биле сорулга болза, чонну империалистиг агрессорларны көөр хөөн чок кылдыр патриотизмниң болгаш интернационализмниң ёзузунга кижизидери болурун, улустун культуразын сайзырадырын ажылчы чоннар партиязының программазында чугаалап турар. Ол ышкаш делегейниң депшилгелиг, ылангыя Совет Эвилелиниң болгаш Кыдаттың культуразын өөренир, биче националдарның культуразын бедидер, эртемни, техниканы болгаш уран-чүүлдү сайзырадыр, чоннуң бижик билбес чоруун узуткаар, тускай эртем школаларын калбартыр дугайын база айтып турар.

Культура тургузуушкунунуң программазын боттандырарынга чазактан чуртка бүгү-ниитиниң ыяавыла эге өөредилгезин чорудуп турар. Мун-муң эге болгаш ортумак школалар, элээн каш дээди өөредилге черлери ажытынган. Чоннуң бижик билбес чоруу ам безин элээн хөй районнарда узуткатынган.

Эжелекчилериң чалчазы Бао Даемниң чагыргазында турар «Вьетнамның хамаарышпас күрүнези» деп адатырган Вьетнамның эжелелде кирген девискээринде байдал оон шуут өске. Колонизаторлар ол «күрүнениң» хамаарышпас чоруун боттуг эвеске санап, ооң экономиказының сайзырап күштелиринге хоозун аазаашкынныг болуп турар. Херек кырында ол девискээрде дарлал, мөлчүлге мурнукузундан ыракта калбарып, шуут-ла дээрбечи хевирже шилчээн.

Вьетнамның ол кезиинде экономика буурап бадып, чон көстүп көрбээн кадыг-дошкун дарлалда таваржып турар. Эжелетирген девискээрде турар ажылыннарның амыдыраар аргалыы Демократтыг Вьетнам Республиканыындан беш катап куду. Баодаемчи Вьетнамда партизан шимчээшкининиң улам-на калбарып турары таварылга эвес-ле болгай.

ПАТЕТ-ЛАО. Вьетнамга бодаарга Патет-Лаода байдал оон өске хевиргиг тургустунган. 1946 чылдың мартта француз империалистер лао улуска удур агрессчи чоруун эгелей бээрге, түр чазак оларга удурланып шыдавайн барган. Колонизаторлар боттарының шериниң сан болгаш дайын-техника талазы-биле артык күжүн ажыглааш удаваанда Патет-Лаону эжелеп турупканнар. Ынчалза-даа улус оларга чагыртпаан, уламчыладыг партизан дайыны калбарган.

Партизаннар баштайгы үеде француз гарнизоннарже хенертен шаап халдааш, чүгле боо-чепсек хунаап ап, хандыртынып турган. Кажан партизан отрядтары өзүп калбарганда олар дайзынга шыңгыы халдаашкынны таварыштырып, бүдүн районнарны хостадып эгелээннер. Хостатынган девискээрлерге партизан отрядтары Улустун-хосталга армиязы кылдыр чоорту эде тургустунуп турган. Патет-Лаонуң армиязы баштайгы улуг чедиишкиннерни 1952 чылдың июньда болдурган, дайзынның Пак-Лаога, Луан-Прабоннуң соңгу-чөөн хаан черинге күжүн база оларның Банкс, Буом-Мат, Муонг-Муой болгаш өске-даа районнарда быжыглатынган черлерин буза шапкан.

Бо чылдың эгезинге чедир Улустун-хосталга армиязы Патет-Лаонуң девискээринин үштүн бир кезиин ээлепкен, ол болза, чурттун соңгу болгаш соңгу-барыын талаларында колдап турар. Вьетнамның информация агентилелиниң дыннадыын ёзугаар алырга, Патет-Лаонуң Улустун-хосталга армиязы амгы үеде үүгле дайындан хунаап алган боо-чепсектери-биле деритинип турар эвес, харын хостатырган районнарда тургустунган мастерскааларның кылганы чепсектер-биле шуут хандыртынып турар болган. Улустун-хосталга армиязының командирлери улуг дайын операцияларын канчаар чорударын өөренип алган. Патет-Лаонуң армиязының дайынчылары чурум болгаш дайынчы медерел талазы-биле бедик, олар чурттун чону-биле ханы быжыг харылзаалыг.

Чурттун политиктиг күжүнүн өзүлдези болгаш быжыкканы Улустун-хосталга армиязының дайынчы чедиишкиннеринге улуг хамаарылгалыг болган. Патет-Лаонуң хостатырган девискээринге даштыкы эжелекчилерге удур улус чазаан Суванувонгога баштады соңгуур Национал чангыс фронтузу «Нео Итсала Лао» тургустунган болгаш фронтунуң үргүлчү турар комитеди база организастатынган. Националдың чангыс фронтузунда чурттун демократтыг күштери—депшилгелиг политиктиг партия, профэвилелдери, аныяктарны, херээженнерни болгаш өске-даа хөй-ниити организациялар катышкан.

Националдың чангыс фронтузунда ажылчыннар, тараачыннар, депшилгелиг интеллигенция, антиимпериалистиг хөөнде биче болгаш ортумак буржуазия—шупту 150 муң ажыг кижи кирип турар.

„Патет-Лаонуң Улустун-хосталга армиязы улус массаларның бүгү-ниити дузазынга даянмышаан, бодунуң дайынчы операцияларын улам күштелдирип турар. Улустун-хосталга армиязының чедиишкинниг бурунгаарлаашкыны ылангыя бо чылдын апрельде улам калбарган.

Кхмер. Кхмерниң улустары Вьетнамның болгаш Патет-Лаонуң маадырлыг улустары-биле сырый катышкан демисежип турар.

Француз эжелекчи шериглер Кхмерже 1945 чылдың сентябрь 23-те халдап кирген. Кхмержилер ол хүнден эгелээш амга чедир даштыкы эжелекчилерге удур чепсектиг демисежип турар. Чуртта соскаал чок өзүп турар национал-хосталгалыг шимчээшкиниң чалбыыжын өжүреринге француз колонизаторлар 1949 чылда Кхмерниң хамаарышпас болурунга хоозун аазалгалыг оралдажылганы чоруткан. Вьетнамга база Патет-Лаога ышкаш Кхмерни француз эвилелге эки-туралыг катышкан күрүне кылдыр чарлаан, анаа чугаалаарга Францияның колония империязы болдурган. Ынчалза-даа «хамаарышпас» дээр ол кажар аргага кхмер улус мегелетпээн, даштыкы эжелекчилерге удур демисел улам күштелген.

Кхмер улустун чепсектиг күжүнүн шыңгыы демиселиниң түннелинде Сием-Реап, Баттамбанг, Пурсат, Компонг-Том, Соай-Риенг можуларның калбак девискээрлери хостатынган. Партизан шимчээшкини Тонле-Сап хөлден мурнуу чүкче чаптылган. Чурттун байлактыг, сырый чурттакчылыг база дайзынның чугула катыжылгалыг черлери болур соңгу-барыын болгаш мурнуу-барыын районнарда партизан базалары тургустунгулаан.

Чурттун хостатырган девискээрлеринде амгы үеде политиктиг чаартылгалар чорутунуп турар. 1950 чылда чоннуң бүгү кезектериннен 200 төлээлер киришкен конгрессте Кхмер күрүнени хостадырының национал Комитедин азы Кхмерниң түр чазаан Сон Нгок Минни баштады соңгаан. Ол Комитет француз колонизаторларны каржы көрген база Кхмер күрүненің хамаарышпас чоруун чарлаан манифести үндүрген. Ол ышкаш чуртка Кхмер улустун Националдың чангыс фронтузун—Нехкум Иссарак Кхмерни база тургускан.

Хостатырган девискээрлерге национал экономиканы сайзырадыр талазы-биле түр чазак боттуг хемчеглерни ап турар. Продукция үндүрүлгезин көвүдедир сорулга-биле, колонизаторларның чорудуп турганы ядаралдыг үндүрүглерни соксаткан. Национал культураны ылангыя улус өөредилгезин сайзырадыр талазы-биле баштайгы базымнар кылдынган.

Бир эвес америк империалистер француз колонизаторларга дузалашпаан болза, Инди-Кыдат чурттарында национал-хосталгалыг шимчээшкиниң күчүлүг чалгыы оларны оон шагда-ла үндүр октапкан турар ийик. 1950 чылдан эгелеп Инди-Кыдатта француз шериглер 450 америк самолеттарны, 750 танкаларны болгаш куяктыг машиналарны, 4500 радио дериглерин, 11 муң шериг машиналарын, 90 миллион патроннарны болгаш хөй санныг бомба, снаряд, өске-даа үүлдерни алган.

Патет-Лаонуң Улустун-хосталга армиязының сөөлгү үеде чедиишкиннинг бурунгаарлаашкыны-биле холбаштыр Франциядга америк дузаламчы улгаткан. Ассошиэйтед пресс агентилелиниң Вашингтон корреспондентизиниң май 9-та дыннатканы болза, айыл чок чорукту бот боттарынга хандыржыр эргелелдин удуртукчузу Стассенниң парлалга төлээзинге чугаалааны: Инди-Кыдатта Францияның дайын-чорудулгазын камгалаарынга Катышкан Штат «тускай дузаламчы-биле» 60 миллион долларны берген.

Инди-Кыдатта француз шериглерге америк дузаламчыны шынзыктырар сорулга-биле «Патет-Лаода дайын чорудулгазын чурттун Национал-хосталга армиязы эвес, а... вьетнамчылар чорудуп турар» деп меге бадыткалды капиталистиг чурттарның политиктиг чамдык деятельдериниң сегирип ап турарын эскербейн эрттип болбас. Шак ындыг нүгүлге кым-даа бүзүревес. Национал-хосталгалыг шимчээшкин «кызылдарның» холу-биле чорутунуп турар дээр хоптаашкынны капиталдың чурттары чангыс эвес удаа кылып келген.

Империализмниң катышкан күштериниң димзениишкининге харыы кылдыр Инди-Кыдаттың улустары колонизаторларга удур тулчуушкунларын улам-на күштелдирип турар, эжелекчилерни бодунуң чуртундан бүрүн үндүр сывыргыже олар демиселин улам калбартырлар.

И. ПОДКОПАЕВ.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң сессиязы

ВЕНА. Чоокта чаа Венага профессор Жолио-Кюриниң даргалааны-биле Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң сессиязы болуп эрткен. Сессияның ажылынга киришкеннер болза: профессор Бернал (Великобритания), Эжени Коттон болгаш Жильбер Шамбрэн (Франция), Серени болгаш Ломбарди (Италия), Николай Тихонов болгаш Илья Эренбург (ССРЭ), Джесси Стрит (Австрия), профессор Фридрих (Германия), профессор Громадка (Чехословакия), Изабелла Блюм (Бельгия) болгаш профессор Леонольд Инфельд (Польша). Оон аңгыда, сессияга аалчылар бооп киришкеннер болза: Генерал Сахиб Синг Сокхей (Индия), Ибрагим Рошад (Египет), Жоржи Амаду (Бразилия), профессор Добретсбергер (Австрия).

(СЭТА).

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң резолюциязы

ВЕНА. Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозу бодунуң сессиязынга дараазында резолюцияны хүлээп алган:

Кореяга дайын чорудулгаларын соксатканының сөөлүнде, бир-ле дугаарында чыылган Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозу тайбынның ол тиилелгезинге байыр чедирип тур.

Боттарының чазактарыйдан, олар боттарының аразынга керээлерни кылыры дээш чугаалажыышкыннарны эгелээрин негээринче улустарны кыйгырган Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыының 1953 чылдың июнь 20-де эгелээн кампаниязының чоруп турарын Бюро чугаалашкан. Ол кыйгырыгны хөй ниитиниң санал-оналының канчаар көрүп турарын алырга, Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлели кижи төрелгетенниң ханы сагыш-чүткүлүн илереткенин көргүзүп турар. Чугаалажыышкыннарны чорударынга бо хүн ажыы-биле удурланырын кордап турар чангыс-даа күрүне ажылдакчызы чок болуп турар.

Ынчалзажок сөөлгү үеде болуушкуннарның чорудулгазы улустарны серемчилелдиг болурунче кыйгырар хүлээлгени Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунга даандырып турар. «Дугуржулгалар» деп сөс улустар аразының маргылдааларын тайбың ёзу-биле шиитпирлээринге удурланышкак хемчеглерге чагдыыышкын кылдыр ажыглатынып турары кончуг үргүлчү бооп турар. Баштайгы негелделерни идип үндүрери болгаш чугаалажыышкыннарның хевирин, утка-шынарын баш бурунгаар төгеп үндүрерин күзээри — чугаалажыышкыннарны чорудар дээни ол эвес-тир.

Кореяга дайынны кандыг-бир чылдагаан-биле катап өөскүдеринге шаптыктаарын болгаш Инди-Кыдатта дайынны соксадырын чедип алырынче улустарны кыйгырып тур бис. Азияда болгаш Африкада хөй-хөй улустарның хамаарышпас чоруунга болгаш айыыл чок чоруунга удур боттандырып турар күчүлекчи үүлгедиглерни тайбынның эргежыктарынга таарыштыр соксадыр ужурлуг.

Германияның бүгү кожаларынга, немец улустун бодунга болгаш бүгү делегейге тайбынга кыжаныгның байдалын тургуза бээр, Германияга дайынның одаа дагын төрүтүнген турарынга улустар чөпшээрешпес.

Бүгүдеге таарымчалыг шиитпирлерниң үндезининге шын-на сеткилдин чугаалажыышкыннарын, дугуржулгаже ак-сеткилдиг чүткүлдү улустар күзеп турар.

КНО-нуң Уставын сагыырын олар күзеп турар. КНО-да бодунуң ээлээр эргелиг черни Кыдат Улус Республика ээлээн турарын олар негеп турар. Улустар аразының чугула проблемаларын шиитпирлээри болгаш тайбынны доктаадып тургузары Кыдаттың киржилгези чокка чедип алдынып шыдатынмас деп олар санап турар. Водородтуг бомбаның кижи төрелгетенге билдинип турар коргунчуг айыылы массалыг узуткаашкынның кандыг-даа чепсээн доп-дораан хоруурун негеп турар.

Шериг чарыгдалдарының шыдажыр арга чок айыылдыг човуланхилинчээ боо-чепсекти дүжүрер дугайында улустар аразының дугуржулгазының оруу-биле чиигетинген турар ужурлуг. Бот-боттарынга болгаш бүгүдениң амыдыралының байдалын дүрген экижидеринге ажыктыг болзун дээш бүгү чурттарның аразынга садыгны деп эргелерге дораан катап тургузар. Бүгү чурттарның аразынга кады ажылдажылганы дораан катап тургузар. Кижи төрелгетенге чаа перспективаларны ажыдар херек.

Кореяга тайбынчыдылганы чедип ап шыдаан улустарже Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозу бүзүрел-биле көрүп тур. Күштерниң политиказын үзер болгаш чазактар аразынга дугуржулгаларны чедип алыр дээш оларны катыжарын болгаш боттарының күжениишкиннерин таарыштыр углап дүүштүрерин Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозу кыйгырып тур.

Вена. 1953 чылдың сентябрь 10.

Улус ажыл-агыйының чедиишкинниг катап тургузуушкуну дээш

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың үлетпүрүнүң үндезини болур улуг-улуг үлетпүр бүдүрүлгелерни катап тургузарынга дузаламчы көргүзер дугайында Совет чазактың шиитпирин Кореяның ажылчы чоннары улуг өөрүшкү-биле уткаан.

Корей парлалганың дамчыдып турары болза, дузаламчы көргүзер черлер—Хыннамның химия удобрения комбинадынга, Ким Чак аттыг металлургия заводунга, Сынхорада цемент заводунга болгаш өске-даа бүдүрүлгелерге ажылчыннарның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның болгаш албан-хаакчыттарның ол өөрүшкүлүг медээге алдар болдурган хуралдары болгулаан. Хыннамда химия комбинадының инженери Ро Тхэ Сактың комбинаттың ажылчыннарының болгаш албан хаакчыттарының мурнундан хүлээнгени болза, чылдың бүдүрүлге планын хуусаазындан ийи ай эрте күүседир, ылангыя электри суугуну сентябрь 20-де катап тургузар. Сынхорда заводтуң цемент хоолайлары белеткеп турар цехиниң ажылчыннары цехтин катап тургузуушкунун бир ай эрте доозарын боттарынга хүлээнгеннер.

(СЭТА).

Австри аныяктар боттарының эргелери дээш демиселде

ВЕНА. «Эстеррейхише фольсштиммес» солуннуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, аныяктарны ажыл чок чорукка таварыштырып турар чазактың политиказынга удур чыскаал Австрияның улуг-улуг үлетпүр бүдүрүлгелериниң бирээзи—Санхт-Пельтенге болган. Ажыл төлевирин бедидерин, өөредилге мастерскаяларын ажыдарын болгаш өске-даа үүлдерни негээн лозунгуларны чыскаалдың киржикчилери тутпушаан, хоорайның кудумчулары-биле эрткеннер.

Каш хүннериң дургузунда Венаның чамдык районнарынга, а ол ышкаш Кремске, Нейкирхенге болгаш өске-даа хоорайларга хуудустар тарап нептерээн. Австрияда аныяктарның аар-берге байдалын, ажыл чок чоруктун өзүлдезин, бүдүрүлгелерде өөреникчи ажылчынның черинде чедишпейн турарын болгаш өске-даа үүлдерни ол хуудустарда айыткан.

Донавицага аныяктарның төлээлери металлургия заводунуң дирекциязынга чораннар болгаш ол бүдүрүлгеге өөреникчи ажылчын аныяктарның санын көвүдедирин негээннер.

(СЭТА).

Кубада өлүрүкчү чорук

НЬЮ-ЙОРК. Генерал Батистиң чазааның чорудуп турары полицияның кадыг-шыңгыы хемчеглериниң дугайын Пренса Континенталь агентилелиниң корреспондентизи Гаванадан (Куба) дыннадып турар. Улусчу-социалистиг партияның кежигүннери кадыг-шыңгыы хемчеглерге таварышкан деп дыннадыгда чугаалап турар. Бүгү чүртка чүс-чүс коммунистерниң бажыңнарынга полиция чиндилгени чоруткан. Ол партияның он-он идепкейлиг кежигүннерин кара-бажыңнааннар. Ол ышкаш улусчу партияның болгаш Кубаның революсчу партиязының (чазактың талазында эвес буржуаз партия) хөй кежигүннери туттуруп хоругдатырганнар.

Ооң-биле кады Батистиң чазаа ажылчыннарның ажыл төлевиринче база дээш турар. Ниити ажыл төлевириниң кудулааныдан демир-орукчулар чүс-чүзү-биле үндүртүп турар. Мурнакчы ажылчыннар, эң ылангыя коммунистер бир дугаарында үндүрткеннер.

(СЭТА).

Москваның „Спартак" командазы бут бөмбүүнүң талазы-биле 1953 чылда чурттуң чемпиону

Сентябрь 11-де он-он муң москвачылар «Динамонуң» Төп стадионунуң улус олурар черлерин доддур олурупкан турган «Спартак» (Москва)—«Зенит» (Куйбышев) командаларның ужуражылгазының түннели бут бөмбүүнүң хөй ынакшылдыгларын дүвүредип турган. Спартакчыларның тиилелгези азы ден болуру оларга чемпион атты хандырар турган. Москваның спартакчылары уттуруп каар болза, маргылдаанның дүрүмүн ёзугаар Тбилисинин динамочулары-биле база дагын маргылдаага бирги черни үндүрүп болур ужурлуг.

Оюн чидиг демиселге эрткен болгаш москвачыларның тиилелгези-биле 1:0 санныг болуп доозулган. Найсылалдың спартакчылары 29 саннарны ойнап ап, бирги черни болгаш бут бөмбүүнүң талазы-биле 1953 чылда чурттуң чемпиону атты алган.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор
Д. О. БЕГЗИ.

Туберкулёз дугайында чүүү билзе чогуурул

Кижиниң хоралыг дайзыны болур туберкулёзтун микробу—туберкулёзтун палочказы аарыг кижиниң организминде амыдырап, өзүп көвүдеп турар болгаш кижиниң чараазында, ылангыя оон үнер өл чүүлдеринде хөй санныг болуп, а ол ышкаш туберкулёзтан аараан инектиң сүдүнге туруп турар. Өлшык чүвеге, хүн чырыы көзүлбес черлерге, туберкулёзтуг кижи ажыглап турар ак-хепке болгаш оон аъш-чем ижер савазынга туберкулёзтун палочказы бодунуң амыдыралының аргазын камгалап тургузуп турар.

Туберкулёзтун палочказы болза, ол чүвелер кургап, ширбиишкин-ашталганы кургагга чорудуп турган үеде тарап болур. Тыныштарны азы аъш-чемни дамчыштыр микробтар кадык организмге шилчип киргеш, туберкулёзту өөскүдүп болур.

Туберкулёзтуг кижи-биле сырый харылзаа, база оон ажыглап турган бүгү чүвелерин ажыглаары онза айыылдыг. Ол ышкаш бир эвес туберкулёзтуг инектин сүдүн ижер болза, чиг сүт дамчыштыр ол аарыг халдатынып болур. Туберкулёзту баш удур болдурбазының болгаш экиртип эмнедириниң байдалдарын бистиң совет күрүневис бүгү ажылчы чоннарга тургузуп берген.

Шын тургустунган хүн чуруму, суг-биле мага-бот дүрбүүшкүнү, күш-культура, бажың иштиниң үргүлчү агаарладыышкыны, хууда гигиена болгаш эки чемнениишкин болза, кижиниң организмин туберкулёзтун инфекциязын ажып тиилээр аргалыг болдуруп турар. Бир эвес туберкулёзту чогуур өйүнде илередир болза, ол дүрген эмнетинер. Туберкулёз улуг нуруузунда билдирбейн эгелеп турар. Температураның бедиишкини 37,2—37,5 градус чедер, хенертен ийикпе, азы чоорту шаг үстүр чорук, аартап баксыраар чорук, чемге хөөн чокталыышкын болгаш дүне дер төктүр, чөдүрер апаар.

Бо бүгү таварылгалар болганда чогуур өйүнде эмчиге баары чугула. Эмчиниң сүмелерин күүседири, эмнедириниң чурумун болгаш методун сагыыры—эгелеп турар аарыгны чугаа чокка бүрүн экиртир эмнедир. Аарыг кижи боду тускай савалыг, дүкпүрер чүвелиг болуру, бодунуң ак хевин ангы чууру, амыдыралга, хөй-ниитиниң черлеринге, бүдүрүлгеге гигиенаның бүгү чурумнарын сагыыры чугула.

Эмчиге чогуур өйүнде барып турукар, бодунарның организминерни күш-культура-биле, арыг агаар-биле база хуунарда гигиена-биле дадыктырып быжыглаңар. Туберкулёз баш бурунгаар, эрте илеретинген тудум-на ону эмнеп экиртири чиик болур.

Бодунарны база боттарыңарның уругларыңарны, чоок эш-өөрүнерни туберкулёзтун халдаашкынындан камгаланар!

ТЫВА ОБЛАСТЫҢ САНИТАР ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7 ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 8—62, харыысалгалыг редакторнуң эрзалакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң — 3—88; харыысалгалыг секретарьның 3—68, пропаганда болгаш агитация, уран-чүүл, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң 4—98; иштики информация, бухгалтериянын — 8 — 65

ТС02169. Культура эргелелиниң типографиязы